

ORVOSI KÖNYVTÁRAK MEDICAL LIBRARIES

*A Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetségének
hivatalos lapja*

2015. 12. ÉVFOLYAM 4. SZÁM

*MINDEN
KEDVES
OLVASÓNKNAK
SZERETETTEL
KÍVÁNUNK
BOLDOG
KARÁCSONYT!*

KÖSZÖNTŐ / EDITORIAL	3
HÍREK / NEWS	4
Czeizel Endre (1935-2015)	4
Simmelweis vándorkiállítás	5
Horváth Zoltánné : Könyvek nélküli könyvtár... ..	6
To read or not to read? : SCOPUS Article Metrics	7
MOKSZ közgyűlés	7
MTMT képzés MOKSZ tagok számára	8
Az MTMT képzés folytatása	9
ÖTLETBÖRZE / BRAINSTROMING	10
Alternatív tudományometriai mutatók	10
HONLAP / HOMEPAGE	12
Felhívás	12
ESEMÉNYEK / EVENTS	13
A Magyar Kórházszövetség XXVII. kongresszusán jártunk	13
ÉVFORDULÓK / ANNIVERSARIES	14
Simmelweis-émlékév a Semmelweis Egyetem Központi Könyvtár szemével	14
Open door – Rácok nélkül, szabadon. Emlékezés dr. Pándy kálmána, a magyar elmebetegügy kimagasló egyéniségére	18
EREDETI KÖZLEMÉNYEK / ORIGINAL ARTICLES	26
„Adjatok egy fix pontot és kimozdítom a Földet”. Gondolatok az orvosi könyvtáros szerepéről a XXI. században / „Give me a place to stand and I will move the Earth”. Thoughts on the Role of Medical Librarians in the 21st Century.....	26
KÖZTÜNK ÉLNEK / LIVING AMONG US	32
Van egy kórház – az irgalom háza. Beszélgetés Németh Sándorral, a Bethesda kórház pásztorálpszichológusával, családterápiás konzulensével, könyvtárosával	32
NÉVJEGY / CARDS	38
Nasz Noémi	38
Faragó Dániel	39
SZERZŐI ÚTMUTATÓ / INSTRUCTIONS FOR AUTHORS	40

Kedves Kolléga! Kedves Olvasó!

Az Orvosi Könyvtárak mostani száma is sok hasznos információt, izgalmas és érdekes olvasnivalót tartalmaz.

Az idei év Semmelweis emlékévé, így évzáró kiadványunkban visszatérünk még Semmelweis Ignácra. A tudományos munkásságát bemutató vándorkiállításról olvashatunk a Hírek rovatban, Kiss Annamária írása pedig azt mutatja be, hogy a Semmelweis Egyetem Központi Könyvtára milyen sokrétűen ünnepelte meg ezt az évfordulót.

Pándy Kálmánról is megemlékezünk, aki a Békés megyei kórház névadója, az elmeegészségügy meghatározó egyénisége volt.

Örömmel ajánlom dr. Surján Györgynek, a tavaszi konferenciánkon elhangzott előadását cikk formájában. Izgalmas, hogy egy orvos mit is gondol az orvosi könyvtárosok XXI. századi szerepéről.

Két fiatal könyvtáros kollégánk mutatkozik be a Névjegy rovatban.

A Németh Sándorral – aki egyben a Bethesda Gyermekkorház pásztorálpszichológusai, családterápiás konzulense és könyvtárosa is – készült szívet melengető riport pedig már a közelgő Karácsony hangulatát idézi.

Minden Kedves Kollégának egy Kosztolányi verssel kívánok Áldott Ünnepeket!

Dr. Palotai Mária
MOKSZ elnök

Kosztolányi Dezső: Karácsony

Ezüst esőben száll le a karácsony,
a kályha zúg, a hóesés sűrű;
a lámpafény aranylik a kalácson,
a kocka pörg, gőzöl a tejsűrű.

Kik messze voltak, most mind összejönnek
a perccel édes szóval ütni el,
amíg a tél a megfagyott mezőket
karcolja éles, kék jégkörmivel.

Fenyőszagú a lég és a sarokba
ezüst tükörből bókol a rakott fa,
a jó barát boros korsóihoz von,

És zsong az ének áhítatba zöngve...
Csak a havas pusztán a néma csöndbe
sír föl az égbe egy-egy kósza mozdony.

Czeizel Endre (1935-2015)

2015. augusztus 10-én, életének 81. évében elhunyt Czeizel Endre orvos-genetikus, akadémikus.

Orvosi diplomája megszerzése után, 1959-től az Országos Közegészségügyi Intézet Humángenetikai és Teratológiai Osztályán kutatta a fejlődési rendellenességek okait. 1984-től az osztály főorvosává nevezték ki. 1973-ig családtervezési tanácsadója volt a János Kórház Szülészeti Osztályának. Nevével a WHO Együttműködési Központ igazgatójaként is találkozhattunk. Főigazgatóként irányította 1996 és 1998 között a Nemzeti Egészségvédelmi Intézet munkáját. Nyugdíjba vonulása után a Genetikai Ártalmak Társadalmi Megelőzése Alapítvány tudományos igazgatója lett.

Czeizel Endre nevére keresve, a SCOPUS adatbázisban 943, a Magyar Orvosi Bibliográfiában 216 találatot kaptunk, a rájuk történt hivatkozások száma 12854. 1966-ban Az orvostudomány kandidátusa fokozatot 1966-ban szerzett, akadémiai doktor 1978-ban lett. A televízióban olyan népszerű, felvilágosító-ismeretterjesztő műsorokat vezetett, mint „Az öröklődés titkai”, „Születésünk titkai”, „Jövőnk titkai”, „Az élet él és élni akar”, „Ki viszi át a szerelmet”, „Szexfilm”, „AIDS”, „Génjeink titkai”.

Számos más kitüntetés mellett 1995-ben megkapta a Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztjét, 2005-ben a Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje kitüntetést. 2000-ben az Egyesült Államokban megosztva neki ítelték a Kennedy-díjat, 2002-ben a magzatvédő vitaminnal kapcsolatos kutatásai miatt megkapta az amerikai Fejlődési Rendellenességek Megelőzése Bizottságának díját is. 2011-ben Hazám-díjjal, 2012-ben Radnóti Miklós antirasszista díjjal, 2014-ben Semmelweis-díjjal tüntették ki. A minisztérium Czeizel Endrét saját halottjának tekintette.

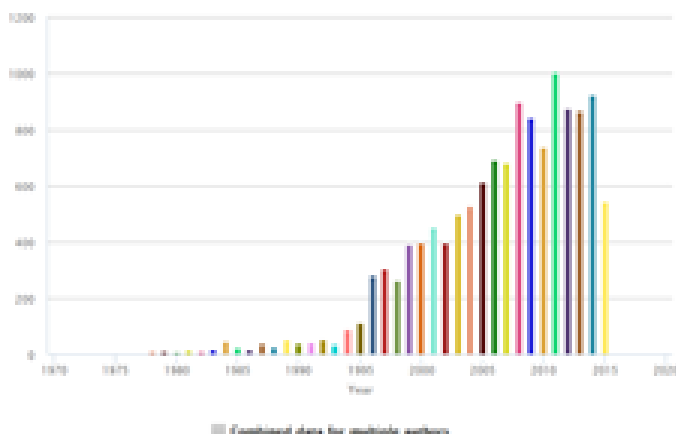
Felhasznált források:

http://informed.hu/history/?article_hid=202181 [2015.09.08.]

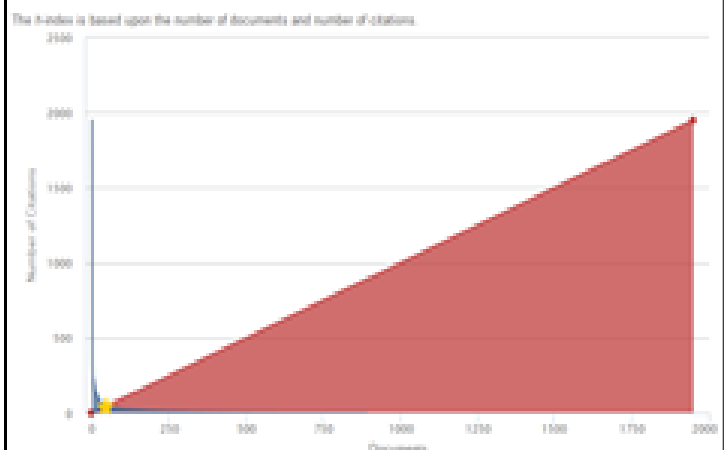
<http://www.scopus.com/> [2015.10.22.]

<http://www.patikamagazin.hu/cikk/index/19607/in-memoriam-czeizel-endre.html> [2015.10.22.]

Czeizel Endre publikációira történt hivatkozások száma évek szerinti bontásban

Czeizel Endre h-indexe a SCOPUS adatbázisban 48

Semmelweis vándorkiállítás

Semmelweis Ignác halálának 150. évfordulója alkalmából készült az a kiállítás, amely a Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont Pekár Mihály Orvosi és Élettudományi Szakkönyvtár olvasótermében 2015. december 31-ig látható.

A Semmelweis Egyetem Központi Könyvtára munkatársai készítette kiállítás először a Magyar Könyvtárosok Egyesülete Szolnokon megrendezett 47. Vándorgyűlésén volt látható. A négy poszter a tudós kutató tudományos munkásságát mutatja be.

[KATALIST]

Könyvek nélküli könyvtár...

A MIBE 2014. november 13-án tartott, 'Könyvek nélküli könyvtár -- Tájékoztatás elektronikus forrásokból' című konferenciája kapcsán keletkezett vita a KATALIST-en. Alábbi URL-en olvasható valamennyi hozzászólás.:

<https://listserv.niif.hu/pipermail/katalist/2014-October/031835.html>

Az egyik „magánvéleményből” szeretnénk idézni. szerző engedélyével :

Az "állományközpontú könyvtár" véleményem szerint egyáltalán nem jelenti a fizikai állomány végét! Ez egy szemléletváltást takar, amely azt fejezi ki, hogy szolgáltatásainkat ... kooperatív módon (ld. KKK) és egymás fizikai és nem fizikai "állományai" alapján biztosítjuk a fizikai és hálózati szintereken! Értékelte, megfelelően és célzottan szelektált "állomány" nélkül nem tudásbázisunk és tudásvagyonunk lenne, hanem szöveg vagy képvagyonunk. ...

A szolgáltatás szemléletű könyvtár számára is csak a gyűjtemény lehet az alapja a tevékenységnek, a gyűjtemény pedig sokféle, fizikai, virtuális, adatbázisban lévő, világhálón található stb. sok tulajdonossal, akiktől kereséssel, aratással, Z39-50 segítségével, ingyenesen, előfizetés vagy utólagos fizetés alapján letöltjük, átvesszük, használjuk a "tudásvagyon", és elősegítjük a tudástőke létrejöttét, majd ha létrejött és publikálásra került, újra használjuk ...

Idegenkedünk a "tőkésített" tudástól – ezek a tudásmenedzsment kifejezések még akkor keletkeztek, mikor a könyvtárat egyes irányzatok hangadói szerették volna nem beleérteni a tudásmenedzsment szolgálói, szolgáltatói körébe, és inkább a vállalatvezetés, a gazdasági menedzsment feladatai között említették a feladatkört. Aztán kiderült, hogy a tudásmenedzsment nem működik információmenedzsment és a feladatot ellátó, szolgáltatásra felkészült és arra alkalmas szakemberek (pl. könyvtárosok) nélkül. Talán ennek következménye, hogy lassan elfogadottá válik a könyvtár alapintézményi szerepe a tudásmenedzsment divatos - ám nélkülünk akadozó folyamataiban.

A tudásmenedzsment alapvetően üzleti területeken vált újonnan "felkapottá" a 90-es évek második felében – de nem váltotta be a gazdasági reményeket, nem vált húzóágazattá, (látszólag, mert egyébként az) – visszakerült tehát oda, ahová szerintem mindig is tartozott: a könyvtárakba. Az informatikai fejlődés meghozta a könyvtárak számára a tevékenységhez szükséges technológiai háttérrel és a "közvetítéshez" szükséges kommunikációs szintereket.

A tudás kezelése nagyon is fontos feladatunk, mert ismereteket bárhonnán szerezhethetünk, de azokból tudás akkor keletkezik, ha az értékelés, a szintézis, analízis stb. fázisain megtörténik az ismeretek rendszerezése, elsajátítása és a tudatos felhasználásra való képességünk is.

...

Én nem félténém a tudástőkénket emlegetni, mert nagyon fontos lenne, hogy azok is megismerjék jelentőségét, akik jelenleg nincsenek tisztában a könyvtári "tudástőke" társadalmi szerepével.

Sajnos a proletarizálódás szerintem is veszélyes és fenyegető lehet, ha nyomasztó mennyiségű részfeladattal kell foglalkozni, és erős irányítással specializálódunk előre meghatározott irányokban, és emiatt rutinná, de nem minőségi mintákká válnak a munkavégzéseink. ...

Horváth Zoltánné

partner szakértékesítési menedzser,
könyvtári tanácsadó

CCM – Tudásmenedzsment kompetencia központ
T-SYSTEMS Magyarország Zrt..
Budapest, 1117. Budafoki út 56.

E-mail: horvath.zoltanne@pp.t-systems.hu

„... kiderült, hogy
a tudásmenedzsment
nem működik
információmenedzsment
és a feladatot ellátó
felkészült és arra
alkalmas szakemberek
pl. könyvtárosok
nélkül ...”

To read or not to read?

Újabb lehetőséget kínál az Elsevier – SCOPUS adatbázisán keresztül – azok számára, akik kevés idővel rendelkeznek és gyorsan szeretnének tájékozódni egy közlemény fogadtatásáról. „Cikkmetriának” – Scopus Article Metrics (SAM) – nevezik létrehozóik ezt a nem feltétlenül csupán tudományos hivatkozások alapján közölt adatsort. Olyan cikk /cikkek mellett található meg ezek az értékek, amely /amelyek már rendelkeznek egy, vagy több hivatkozással. A feltüntetett értékek kiszámításánál, figyelembe veszik a szerző tudományos tevékenységét, szakértelmét, társadalmi aktivitását, megjelenéseit a tömegmédiában .

Bővebb információ és rövid – használatát bemutató – videó, az alábbi linkre kattintva érhető el:

<https://www.elsevier.com/reviewers-update/story/impact-metrics/to-read-or-not-to-read>

The screenshot shows a Scopus article page. The article title is "Microbiology in the post-genomic era" by Medini, D., Serruto, D., Parkhill, J., Reisman, D.A., Donati, C., Moxon, R., Falkow, S., (...), Rappuoli, R. (2008) Nature Reviews Microbiology, 6 (6), pp. 419-430. Cited 171 times. The article is available in full text. The metrics section shows the following data:

Metric	Value	With Percentile
Citations	134	WITH PERCENTILE
Field-Weighted Citation Impact	21.20	
Mendeley Readers	337	WITH PERCENTILE
Blog posts	12	
Tweets	84	WITH PERCENTILE
Mass Media stories	4	
Mentions in 6 additional sources	21	

MOKSZ közgyűlés

2015. szeptember 10-én délután 13 óra 30 perckor közgyűlést hívott össze Dr. Palotai Mária, a MOKSZ elnöke. A MOKSZ székhelyében történt változás miatt az Alapszabály módosítására volt szükség. A közgyűlés helyszínéül az EMMI Arany János utcai épületében lévő tárgyalóterem szolgált.

További napirendi pontok:

- az MTMT oktatás és az azzal kapcsolatos teendőink,
- régi és új kommunikációs csatornák hatékonyabb kihasználása,

pl. az Orvosi Könyvtárak című folyóirat formai és tartalmi fejlesztése és az ebben rejlő lehetőségek, a MOKSZ honlapjának megújítása, facebook oldalának létrehozása

- rossz tendenciák tapasztalhatók a kórházi könyvtárakkal kapcsolatban: pl. könyvtárakat szüntetnek meg, tagdíjak befizetése elmarad, Informatio Medicata konferencia szervezésére nincs forrás stb.

MTMT képzés MOKSZ tagok számára

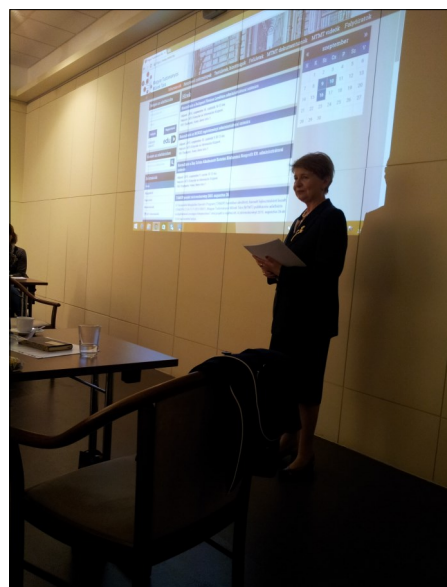
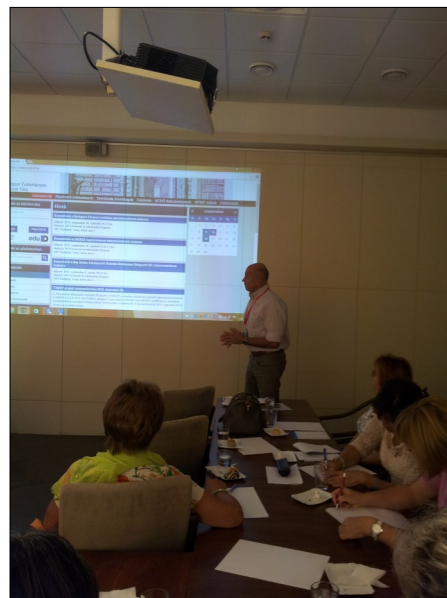
2015. szeptember 10-én 10-13 óra között került sor arra az MTMT használatával kapcsolatos kurzusra, mely iránt – az előzetes felmérések szerint – igen nagy volt az érdeklődés a MOKSZ tagkönyvtáraiban dolgozó szakemberek körében. A Kárpáti Zoltánné Tölgyesi Ágnes által szorgalmazott prezentáció megtartásához a Magyar Tudományos Akadémia Információs Központ és Könyvtár biztosította a helyszínt. Az előadást Wolf György, az MTMT Oktatási Csoportjának vezetője tartotta. Bemutatta az MTMT honlapján keresztül az adatbázis létrejöttének körülményeit, az építésében résztvevő tagintézményeket, a csatlakozás lehetőségeit, az MTMT testületeit, bizottságait, az adatbázis töltését segítő felületeket, videókat, folyóiratok listáját és egyéb hasznos információkat, újdonságokat, a fejlesztések lehetőségeit.

A rendezvényt Dr. Palotai Mária a MOKSZ elnöke nyitotta meg. A huszonhét résztvevő közül felsőfokú intézmény könyvtárából 4, budapesti kórházi könyvtárból 8, országos intézet könyvtárából 6, honvédségi könyvtárból 1, gyógyszergyár könyvtárából 1, az AEEK Könyvtárából 1, megyei kórház könyvtárából 6 fő jött el.

A rendezvény végén lehetőség volt véleménynyilvánításra. Eszerint a résztvevők közül csupán egy aktív használója az MTMT-nek! Nyolcan azért jöttek el, mert számukra teljesen ismeretlen volt az adatbázis. Közülük heten több gyakorlati példát szerettek volna megismerni, egy-egy személy a csatlakozás lehetőségeit, a statisztikák készítésének mikéntjét, négyen az adminisztrátori feladatok ismertetését hiányolták. Hét fő nagyon elégedetten távozott, mert olyan részletekkel lett gazdagabb, amely mindennapi munkája során elengedhetetlen.

A résztvevők újabb oktatás szervezésének ígéretével távoztak.

G.T.

Az MTMT képzés folytatása...

2015. november 5-én tizenhárom könyvtáros részvételével folytatódott a képzés. Kilencen fővárosi intézményből, négyen vidékről, megyei kórházak orvosi könyvtáraiból érkeztek erre az alkalomra. A szervezésért ismét gyulai kollégánknak, Kárpáti Zoltánné Tölgyesi Ágnesnek mondunk köszönetet!

A képzésen résztvevők egyik fele már tapasztalt MTMT használó, míg a másik fele csupán most ismerkedik vele. Előbbiek számos kérdést tettek fel, melyre Wolf György részletesen válaszolt, gyakorlati példával illusztrálva a felvetett problémákat.

Utóbbiak megismerkedhettek a különböző jogosultsági szintekkel és azok felhasználói felületével. Számukra újabb, egy még gyakorlatiasabb oktatásra lenne szükség, ahol lépésről lépésre bemutatásra kerülnének az egyes munkafázisok.

Ismét megkértük a résztvevőket, osszák meg velünk az elhangzottakkal kapcsolatos véleményüket.

A visszajelzések alapján megállapítható, hogy valamennyi résztvevő elégedett volt az oktatással. Egyöntetűen hasznosnak érezték, sok új információval lettek gazdagabbak!

Néhány idézet a képzésen résztvevő könyvtáros szakemberek véleményéből:

„Nagyon tetszett, hogy Wolf György az alapokkal indítva érthetően, mindenre kiterjedően mutatta be a rendszert. Látszik, hogy György gyakorlatias, ugyanakkor empatikus, ismeri a könyvtárosok problémáját is.”

„A november 5-i képzés véleményem szerint teljesen rendben volt. A kérdéseimre megkaptam a választ.”

„...azt a tanulságot vontam le, hogy meg kellene várnom a tavaszt az intézményi belépéssel, amikorra készen lesz az új rendszerük és azt megtanulni. Hátha addigra mégis használható lesz a WOS is.”

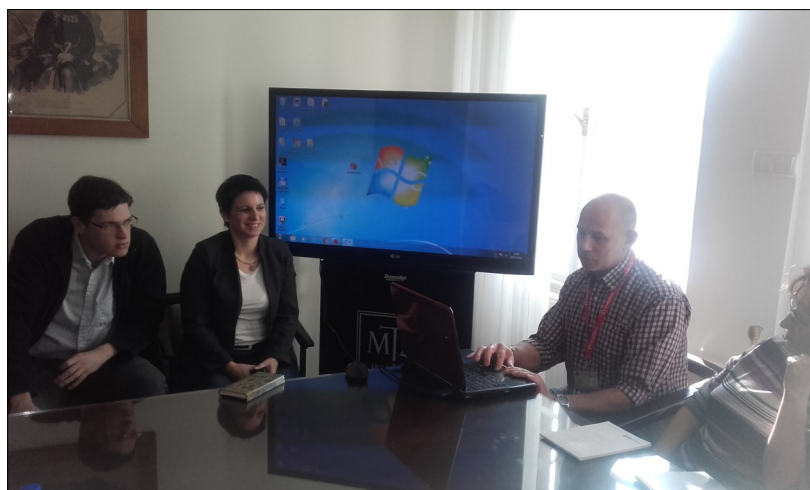
„...lehet, hogy ötödjére hallok egy-egy témát, de mindig van legalább egy információ, ami helyreteresi a dolgokat és ezáltal összeáll a kép.”

„Nagyon jó és hasznos volt. A szűk 3 órában Gyuri remekül összefoglalta az MTMT lényeges területeit, a kérdések nyomán pedig megvitatásra került minden kritikusabb rész is. A kezdőknek biztos nagyon informatív volt, de nekem haladónak is voltak új információk bőven, főleg az adminisztrátori felületről.”

„Teljes mértékben elégedett vagyok az oktatással. Az alapok jól össze lettek foglalva. Sok hiányosságra választ kaptam.”

„Teljes mértékben elégedett vagyok az oktatással. Az alapok jól össze lettek foglalva. Sok hiányosságra választ kaptam.”

A fentiekhez még csak annyit: a meghirdetett kétórás képzéshez ajándékot is kaptak a jelenlévők – plusz egy órát! – amiért ezúton is köszönetet mondanak Wolf Györgynek a hálás „tanulók”.

Képzéseinkről rövid híradás olvasható a Könyvtárvilág 3. évfolyama 5. számának hasábjain. Az ott készült beszámolót elnök asszonyunk, Dr. Palotai Mária készítette!

<http://mke.info.hu/konyvtarvilag/2015/11/mtmt-kepzes-a-moksz-tagkonyvtarak-reszere/2632/#more-2632>

T.Á.

„A kutatói minősítéseket nem szabad egyetlen számmá redukálnunk. A publikációk minőségét és mennyiségét mérő módszereket egyaránt alkalmazni kell” [1]
(Wolfgang Gängzel)

Alternatív tudományometriai mutatók

Nyilván tökéletes, vagy legjobb mutató nem létezik, és nem is létezhet, viszont az impakt faktornál jobb, olcsóbb, árnyaltabb mutatók már most is vannak, kérdés, hogy az MTA különböző osztályai melyiket fogadják el. Illetve elfogadnak-e egyáltalán ilyen típusú mutatókat, vagy inkább a szakterületenkénti folyóirat-rangsorú értékeléseket részesítik előnyben (első-, második negyedbe tartozó, felső 5, 10% stb.), ahol némi problémát jelenthet, ha egy folyóirat több tudományterülethez is besorolható, illetve kérdés, hogy melyik évig visszamenőleg léteznek ilyen rangsorok, és pontosan milyen összetett szempontok alapján kerülnek kiszámításra a – sorrend megállapításához szükséges – mutatók.

Szerzőkre vonatkoztatott mutatók:

A h-index alternatíváiról itt lehet többet megtudni [2] :

https://en.wikipedia.org/wiki/H-index#Alternatives_and_modifications

(m-index, c-index, s-index, e-index, g-index, i10-index stb.)

A g-index <https://en.wikipedia.org/wiki/G-index>

pl. jelenleg is benne van az MTMT-ben, a szerzői felületen a táblázatválasztásnál az MTA V. Orvostudományi Osztály B táblázatban lehet megnézni.

Az i10-index pl. a Google Scholar szerzői felületén érhető el.

Folyóiratokra vonatkoztatva viszonylag jó alternatívák lehetnek az itt felsoroltak az impakt faktorhoz képest:

<http://www.journalmetrics.com/>

Source Normalized Impact per Paper (SNIP)

<http://www.journalmetrics.com/snip.php>

The Impact per Publication (IPP) <http://www.journalmetrics.com/ipp.php>

SCImago Journal Rank (SJR) <http://www.scimagojr.com/>

A rendszer lehetővé teszi, hogy a különböző kutatási területek – eltérő publikálási szokásaik ellenére – összehasonlíthatók legyenek.[3]

A SCImago JR oldal térítésmentesen mutatja az egyes folyóiratok értékét, az országok kutatási teljesítményeit, s lehetővé teszi összehasonlításukat is.

Előnyük lehet – többek között – hogy egyfajta normalizált (kiegyenlített, súlyozott) értékekkel számolnak, amik eleve jobbak, mint a kizárólag hivatkozások darabszámával kalkuláló mutatók.

Hátrányuk lehet, hogy míg az IF hivatalosan 1975-től létezik, addig ezek a mutatók újabbak, így a régebbi évekre vonatkozó adatok jelenleg nem elérhetők, csupán 1999-től.

<http://www.scimagojr.com/journalrank.php>

További információ ezzel kapcsolatban:

<http://www.journalmetrics.com/faq.php>

A különböző mutatók összehasonlítása:

http://www.journalmetrics.com/documents/Journal_Metrics_Whitepaper.pdf

A hivatkozásokkal kapcsolatos súlyozott mutatók:

Field-weighted Citation Impact (FWCI) (ami a Scopusban jelenleg is benne van már az egyes közleményeknél)

[http://help.elsevier.com/app/answers/detail/a_id/5518/p/8150/incidents.c\\$portal_account_name/56087](http://help.elsevier.com/app/answers/detail/a_id/5518/p/8150/incidents.c$portal_account_name/56087)

Citation Benchmarking (szintén benne van a Scopusban)

http://help.elsevier.com/app/answers/detail/a_id/5571/p/8150/kw/Citation%20Benchmarking/search/1

Publikációk közösségi megosztásával kapcsolatos adatok:

Altmetric

<http://www.altmetric.com/>

Mendeley

<https://www.mendeley.com/>

CiteULike

<http://www.citeulike.org/>

Felsőoktatási-kutatási teljesítményt összefoglaló rendszer:

Snowball Metrics

<http://www.snowballmetrics.com/>

valamint

<http://www.snowballmetrics.com/wp-content/uploads/snowball-metrics-recipe-book-upd.pdf>

További hasznos információ a témával kapcsolatban:

Article, author and journal metrics: what librarians need to know

http://libraryconnect.elsevier.com/sites/default/files/LCwebinar_2015_metrics.pdf

<http://libraryconnect.elsevier.com/articles/webinar-now-available-article-author-and-journal-metrics-what-librarians-need-know>

Irodalom:

[1] http://mta.hu/mta_hirei/a-tudomany-ertekelese-az-ertekeles-tudomanya-tudomanyometriai-muhely-konferencia-az-akademian-133917/

[2] Vasas Livia, Berhidi Anna, Csajbók Edit - Impakt faktor és a többiek. Különböző tudományometriai mutatószámok. <https://lib.semmelweis.hu/app/getFile&id=641>

[3] Kovács W. Ágnes - Elsevier adatbázisok rövid bemutatása <https://prezi.com/7stnqwvqvbsl/elsevier-adatbazisok-rovid-bemutatasa/>

Összeállította:

Milánkovics Róbert

Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont

Pekár Mihály Orvosi és Élettudományi Szakkönyvtár

E-mail: milankovics.robort@lib.pte.hu

Felhívás

Tisztelt Munkatársak!

Kedves Kollégák!

A közeljövőben egy megújult, az orvosi könyvtárosok mind teljesebb körű, naprakész tájékoztatásának, az interaktivitás feltételeinek is megfelelő honlappal kívánja segíteni a hálózat dolgozóinak munkáját, kapcsolattartását a MOKSZ honlap.

A MOKSZ honlap a folyamatos, hiteles tájékoztatás mellett a hálózat élő szakmai fórumává, a hálózatban folyó szakmai munka cselekvő részesévé kíván válni.

Ahhoz, hogy ez megvalósulhasson, várjuk minden érintett véleményét, javaslatát, ötletét, netán a közös munkában való részvétel szándékának jelzését.

Alakítsuk a MOKSZ honlapot saját igényeink, igényességünk szerint, alakuljon a MOKSZ honlap saját igényességünk, igényeink szerint.

Minden tartalmi, formai megújításra vonatkozó ötletet várunk a bega@zmkok.hu címre.

Beke Gabriella
honlap-szerkesztő

A Magyar Kórházzövetség XXVII. Kongresszusán jártunk

2015. április 22-24-között Debrecenben, a Kölcsey Központban került sor a Magyar Kórházzövetség XXVII. Kongresszusára.

A magyar orvosi könyvtárak – döntő többségükben – kórházak fenntartása alatt működnek, ezért kiemelt fontosságú képviselőnk jelenléte ilyen horderejű rendezvényeken. Ilyenkor beszámolhatunk hálózati könyvtárainkról, speciális gyűjteményeinkről, korszerű szolgáltatásainkról, melyeken keresztül segíteni tudjuk a betegellátást, a hozzá kapcsolódó oktatást, kutatást.

A MOKSZ részéről Dr. Vasas Livia (MOKSZ elnök, SE Központi Könyvtára), Beke Gabriella (könyvtárvezető Zala Megyei Kórház Egészségügyi Szakkönyvtár), Dr. Palotai Mária könyvtárvezető (ÁEEK Országos Egészségtudományi Szakkönyvtár), vettek részt ezen a konferencián. Előadásunk címe: *Kórházak a „Magyar Tudományos Művek Tárában”*. Dr. Vasas Livia tolmácsolta közös gondolataink 23-án a „Betegközpontú gyógyítás és ápolás” szekcióban hangzottak el.

Nem volt könnyű feladat a betegjogi képviselők tevékenységét, a gyermekek, koraszülöttek és csecsemők ellátásának jó példáit bemutató gondolatok közé illeszteni a Magyar Tudományos Művek Táráról (MTMT) általunk fontosnak tartott ismereteket, de sikerült! Hiszen mi könyvtárosok ugyan egy más szakmát képviselve – a naprakész tudás, a jól képzett információs szakember oldaláról – de ugyancsak a biztonságos, költségghatékony, eredményes betegellátást segítjük.

Nyilvánvaló, hogy minden kórház hírnevét, versenyképességét növeli a magasan képzett – tudományos fokozattal is rendelkező – orvosainak, szakdolgozóinak száma, munkája. Az MTMT a tudományos produktumok gyűjtésével, nyilvánossá tételével számszerűen, tárgyszerűen leképezi akár az egyes személy, akár az adott intézmény ide vonatkozó tevékenységét. Jelenleg az MTMT-hez 54 tagintézmény csatlakozott. Ki szeretnénk emelni, hogy ezen tagintézmények között csupán négy kórház szerepel! A négy társult tagintézmény: Jahn Ferenc Dél-pesti Kórház és Rendelőintézet; a Soproni Erzsébet Oktató Kórház-és Rehabilitációs Intézet; Szent János Kórház és Észak-budai Egyesített Kórházak; továbbá a Zala Megyei Kórház.

Az MTMT 42 000 szerzőt, 600 000 publikációt, valamint 4 milliót meghaladó hivatkozást tart nyilván. Ismertetésre került az adatok feltöltésével kapcsolatos munkafolyamat. Felhívtuk a figyelmet a szerzői munkahelyek publikációikban történő feltüntetetésének fontosságára. Ezek hiánya esetén a publikáció nem kerülhet be az intézményi összesítésbe.

Az érintett kórházak – egymással összevethető – statisztikai adatai láthatóvá váltak; először külön intézményenként, majd összesítve is. A miérteket illetően szó esett az MTMT-ben való jelenlét hasznosulásáról is. Az MTMT-hez való csatlakozás biztosítja egy országos, tudományos tevékenység nyilvántartásában való részvételt, ezzel együtt a magyar kutatások megismerésének lehetőségét. Helyi szinten adatokat szolgáltat egy adott intézmény tudományos munkájáról, fejlődésük monitorozásáról, ami támpontként szolgálhat akár az intézmény egésze, akár egyes egységeinek akkreditációjához. Szinte egyedüli, hivatalosan elfogadott forrásként bemutatható egy kiválasztott kutató publikációs életműve. Ezért nélkülözhetetlen pályázatok benyújtásakor, önéletrajz készítésekor vagy tudományos fokozat elnyerésekor!

Orvosi könyvtáraink munkatársai részt vesznek az MTMT adatbázis töltésében. Nagy erőfeszítéseket tesznek, hogy pontos, hiteles adatok váljanak közkinccsé. Reményeink szerint sikerült hangsúlyoznunk, miért szükséges a kórházi vezetésnek támogatni könyvtáraik ez irányú tevékenységét.

Minden alkalmat meg kell ragadnunk annak érdekében, hogy bebizonyítsuk könyvtáraink fontosságát. Ezért különösen fontos számunkra, hogy előadást tarthattunk a MKSZ Kongresszusán. Köszönjük szépen a lehetőséget!

Beke Gabriella

Zala Megyei Kórház Egészségügyi Szakkönyvtár

E-mail: bega@zmkok.hu

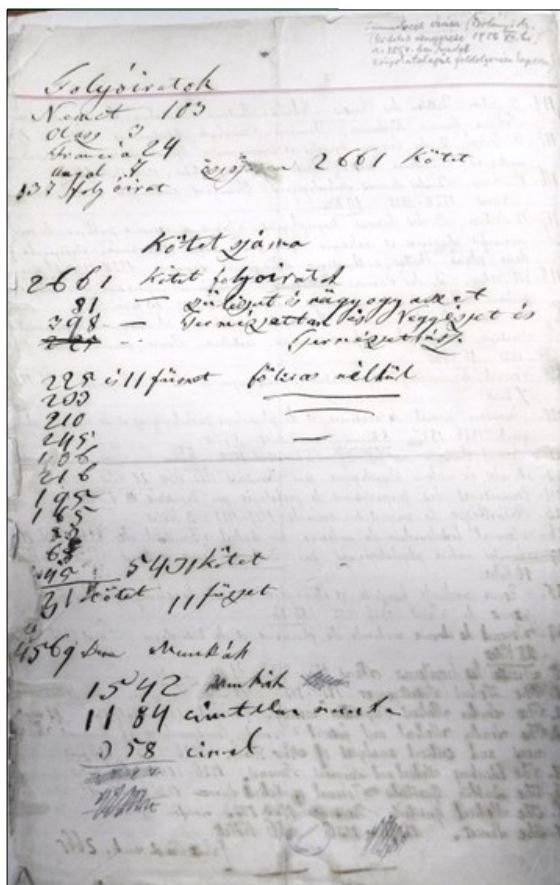
Semmelweis - emlékév a Semmelweis Egyetem Központi Könyvtár szemével

Kiss Annamária

Semmelweis Egyetem Központi Könyvtár
kiss.annamaria@semmelweis-univ.hu

1. kép: Semmelweis műve a világörökség része - UNESCO honlapja

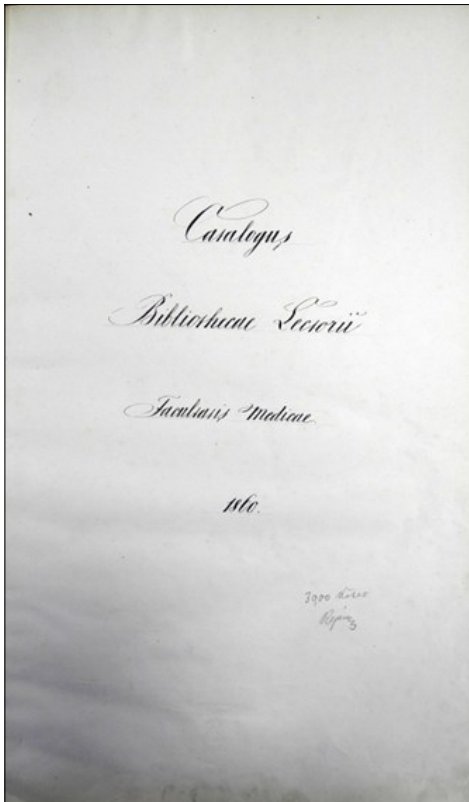
könyvek) amelyeket ő maga írt, de fontos hangsúlyt kaptak azok a művek is, amelyek életéről, személyéről, felfedezéséről adnak számot.

Semmelweis Ignác, a könyvtáros

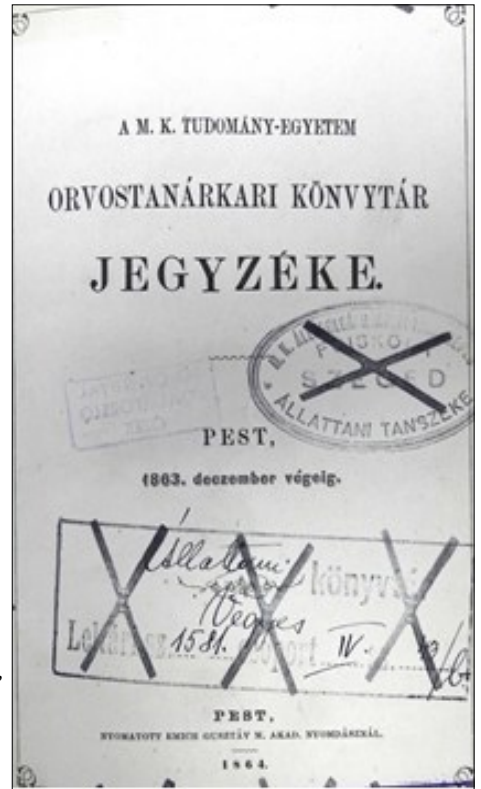
Az 1828-ban Schordann Zsigmond magánkönyvtárából intézményi könyvtárrá lett Központi Könyvtárban 1861. márciusától a haláláig, 1865. augusztus 13-ig könyvtárnokként dolgozott. Könyvtárosi munkájának első évében jelentős szerepet vállalt a könyvtár orvostudományi épületbe történő átköltöztetésében, de részt vett az orvostudományi könyvek és folyóiratok beszerzésében, katalogizálásukban, illetve a kölcsönzésben is.

A költözés után fogott hozzá az állomány újrendszerezéséhez. Ő készítette az első egyetemi könyvtári katalógust Magyarországon, melynek kéziratos és nyomtatott változata is állományunk részét képezi.

2. kép: Semmelweisnek tulajdonított feljegyzés a folyóiratokról, 1856

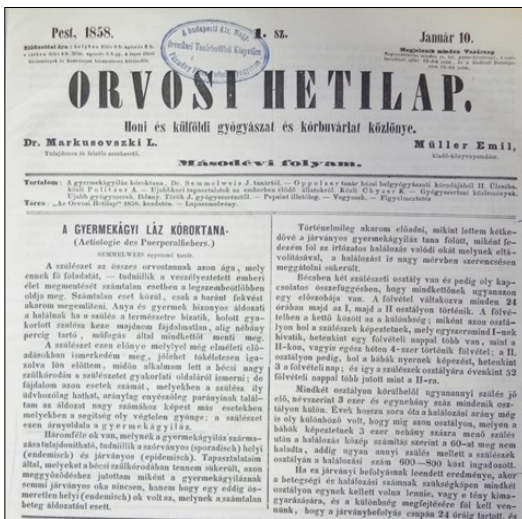

3 kép:
Semmelweisnek
tulajdonított
feljegyzés a
folyóiratokról, 1856

4 kép: Az első
magyarországi
nyomatott egyetemi
könyvtári katalógus,
1864

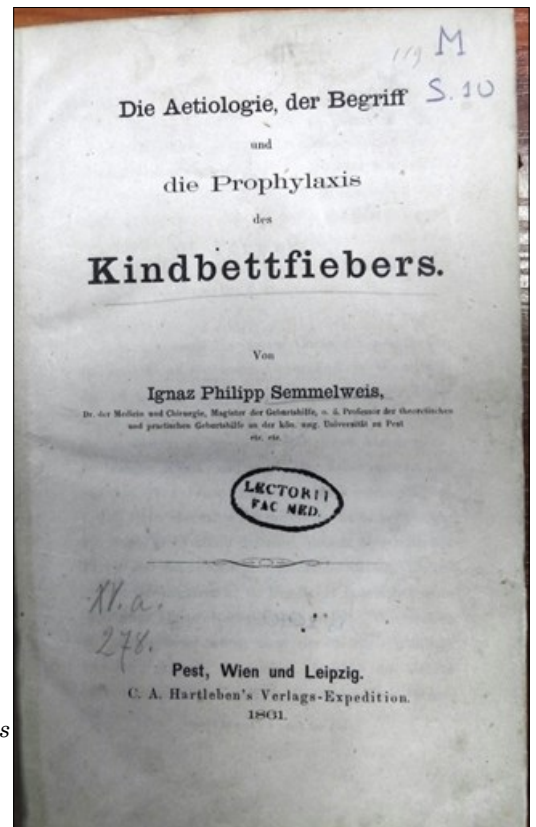
Semmelweis Ignác felfedezése

5 kép: Semmelweis
Ignác:
A gyermekági láz
kóroktana-
folytatásos cikk az
Orvosi Hetilap
1858-as év számaiban

Semmelweis a felfedezését és annak bizonyítását az Orvosi Hetilap hasábjain osztotta meg több cikkén keresztül, melyek a Központi Könyvtárban meglévő Orvosi Hetilap-gyűjteményben eredeti példányban is hozzáférhetőek, olvashatóak.

A Magyar UNESCO Bizottság által benyújtott javaslatok közül Semmelweis 1861-ben megjelent, akkori vizsgálatait összegző munkáját, a Die Aetiology, der Begriff und die Prophylaxis des Kindbettfiebers címűt választotta ki az UNESCO, így a mű a világemlékezet részévé vált 2013-ban. (Ennek szintén őrzí egy eredeti példányát a Központi Könyvtár.)

6. kép: Ignaz Philipp Semmelweis: Die Aetiology, der Begriff und die Prophylaxis des Kindbettfiebers (A gyermekági láz kóroktana, fogalma és megelőzése), Bécs, 1861

Semmelweis-kutatók írásai

Gyóry Tibor orvostörténész (1869-1938) ezernél is több kötetből álló könyvtárát a Semmelweis Egyetem könyvtárának adományozta, melyet a Központi Könyvtár különgyűjteményként kezel. A kötetek jelenleg a Központi Könyvtár 2012-ben felavatott Szentágothai emléktéremben találhatóak.

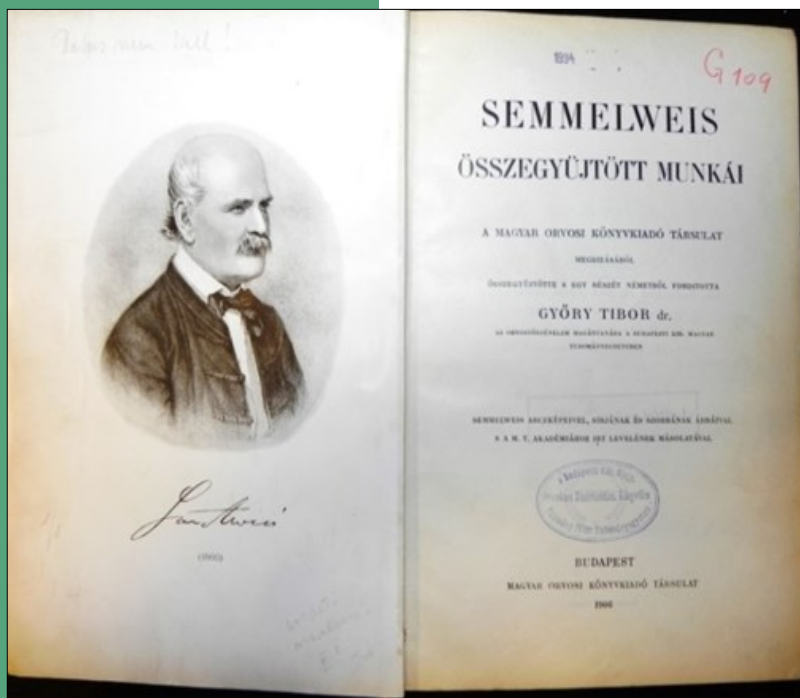
A gyűjteményben több Semmelweis Ignácról szóló, muzeális értékű könyv található, melyek közül szintén szemezgettünk az emlékévkapcsán.

Kiemelkedő darab a maga Gyóry Tibor által összeállított mű Semmelweis megjelent írásaiból: a Semmelweis összegyűjtött munkái c. mű (1906), Központi Könyvtárban őrzött kötete egyedi darab, hiszen Gyóry Tibor saját példánya volt. (A könyv német nyelvű változata is az állományunk része.)

A Gyóry-gyűjteményben olyan muzeális könyvek is megtalálhatóak Semmelweis Ignácról, mint Bruck Jakab Semmelweis-tanulmánya (1885), de a gyűjtemény részét képezik külföldi: angol (*Sinclair*,

William J.: Semmelweis. His life and his doctrine. A chapter in the history of medicine. Manchester, 1909) és német nyelvű (*Grosse, Johannes: Ignaz Phillip Semmelweis. Der Entdecker der Ursache des Kindbett-Fiebers. Leipzig – Wien. 1898*) régi könyvek is.

A 20. századi orvostörténészeket és kutatókat is foglalkoztatta Semmelweis élete, munkássága. A Központi Könyvtárban több életrajzi és szépirodalmi mű is megtalálható Semmelweis Ignáccal kapcsolatban. (Gazda István, Kertész Róbert, Vajda Károly, Hidvégi Jenő, Kapronczay Károly stb. munkái)

7 kép: Gyóry Tibor: Semmelweis összegyűjtött munkái c. mű (1906) címlapja

Emlékezik a Könyvtár

Semmelweis Ignác emlékét nagysága előtt tisztelegve őrzi a könyvtár. Nemcsak a falain belül, az ő keze által írt vagy róla szóló művek őrzésével, hanem azok bemutatásával is.

A 2015. július 16-18-án Szolnokon megrendezett 47. MKE Vándorgyűlésen a Műszaki Könyvtáros Szekció egyik kiemelt programját, Gazda István tudománytörténész professzor Semmelweis Ignácról szóló izgalmas előadását a könyvtár által készített Semmelweis-emlékposzterekből álló kiállítás is kísérte. A kiállításhoz 4 poszter készült, mind egy-egy tematika köré csoportosulva: budapesti évek, bécsi évek, Semmelweis könyvei, illetve róla szóló művek a Központi Könyvtárban, Semmelweis-emlékbélyegek, -emlékermék, szobrok.

2015 nyarán egy sorozatot is indított a Könyvtár, Semmelweis-emlékévk címmel, melyben hétről hétre bemutatásra kerülnek azok a dokumentumok, amelyeket Semmelweis Ignác kapcsán a Központi Könyvtár őriz. A híreket mind a könyvtár honlapján, mind a facebook oldalán is közzé teszi.

A facebook statisztikai adatai szerint az elmúlt több, mint 2 hónap során (14 hírt tekintve több, mint 8500 elérést tartunk számon. (A sorozatot év végéig kívánjuk közzétenni mindkét fórumon.)

8 kép: Győry Tibor: *Semmelweis összegyűjtött munkái c. mű* (1906)

9. kép: Központi Könyvtár által indított *Semmelweis – emlékévké sorozat a könyvtár honlapján és facebook oldalán, 2015. július*
(Minden héten újabb Semmelweis Ignác által vagy róla szóló mű kerül bemutatásra)

A könyvtár az általa őrzött dokumentumok kapcsán egy kisebb emlékkiállítás szervezett, melynek megnyitó ünnepségére 2015. október 28-án került sor. Az ünnepségen az egyetemünk rektora, Prof. Szél Ágoston köszöntötte a jelenlévőket, majd Gazda István tudománytörténész professzor úr, illetve Papp Zoltán szülészprofesszor tartott előadást Semmelweis Ignácról, a tudományos programot követően pedig a fent említett, Központi Könyvtár által őrzött dokumentumok nyilvánosan is bemutatásra kerültek a könyvtár múzeumi szobájában, a Szentágothai Emlékszobában. A kiállítás kisebb változata 2015. december 1-jéig megtekinthető a Központi Könyvtárban. (1088 Budapest, Mikszáth tér 5., 2. emelet)

A könyvtár Semmelweis Ignác emlékét továbbra is őrzi. Igyekezünk bármilyen róla szóló, vele kapcsolatos művet beszerezni, a bemutatott dokumentumokról pedig egy elektronikus képgyűjtemény is készül, így virtuálisan módon is tovább tudjuk vinni egyetemünk névadója, az egykori könyvtáros és tudós emlékét.

Irodalom:

- [1] <http://semmelweis.hu/hirek/2014/01/15/unesco-dontes-nemzetkozi-szinten-emlekeznek-meg-2015-ben-semmelweis-ignacrol/> [Megtekintve: 2015. október 22.]
- [2] <http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/flagship-project-activities/memory-of-the-world/register/full-list-of-registered-heritage/registered-heritage-page-8/semmelweis-discovery/> [Kép, megtekintve: 2015. október 10.]
- [3] Pintér Ilona: Semmelweis Ignác, a könyvtáros. = *Az Orvosi Könyvtáros*, 1971. pp. 325–332.
- [4] MKE Vándorgyűlés, Szolnok, 2015. Semmelweis-kiállítás
http://vandorgyules.vfmk.hu/?page_id=617 [Megtekintve: 2015. október 25.]
- [5] 2-9. kép Központi Könyvtár saját fotó

Open door – Rácsok nélkül, szabadon Emlékezés dr. Pándy Kálmánra, a magyar elmebetegügy kimagasló egyéniségére

Kárpáti Zoltánné Tölgyesi Ágnes

Békés Megyei Pándy Kálmán Kórház Orvosi Könyvtára
tolgyag@pandy.hu

„...mindazoknak, akik valamilyen furcsa belső tűz hatására és minden kiábrándító élmény ellenére hiszik, tudják, életük értelmének látják: tenniük kell valamit, hogy a világ legalább egy kicsivel jobb legyen.”
(prof. dr. Szilárd János)

1899. november 1-jén megkezdte működését a gyulai kórház újonnan épült elme pavilonja, amely az ország egész területéről befogadta a sérült elméjű betegeket. Az osztály vezetését egy fiatal, ám már ekkor kiváló képességekkel és tudással bíró elmeorvosra, dr. Pándy Kálmánra bízta. Gyulán végzett rövid, mindössze hat évig tartó, ám reformokkal, jelentős intézkedésekkel teli gyógyító tevékenysége, nemzetközi hírűvé vált diagnosztikai módszere és még számtalan szakmai és emberi erénye – helyi kötődése mellett - döntően befolyásolta a kórház vezetőségét, hogy 1987-ben róla nevezzék el a nagy múltú intézményt. Halálának 70. évfordulóján sok tekintetben örök érvényű munkásságának, kitűnő jellemének, szellemiségének bemutatásával adózunk a magyar neurológia és pszichiátria egyik meghatározó, kiemelkedő alakja - a Békés Megyei Pándy Kálmán Kórház névadója - emlékének.

„...a magyar neurológia és pszichiátria egyik meghatározó, kiemelkedő alakja - a Békés Megyei Pándy Kálmán Kórház névadója...”

1846. május 1-jén Gyulán – mindössze 10 ágygal – megnyílt Békés vármegye első magánkórháza, nemes Virágos Sándor igazgató vezetésével.

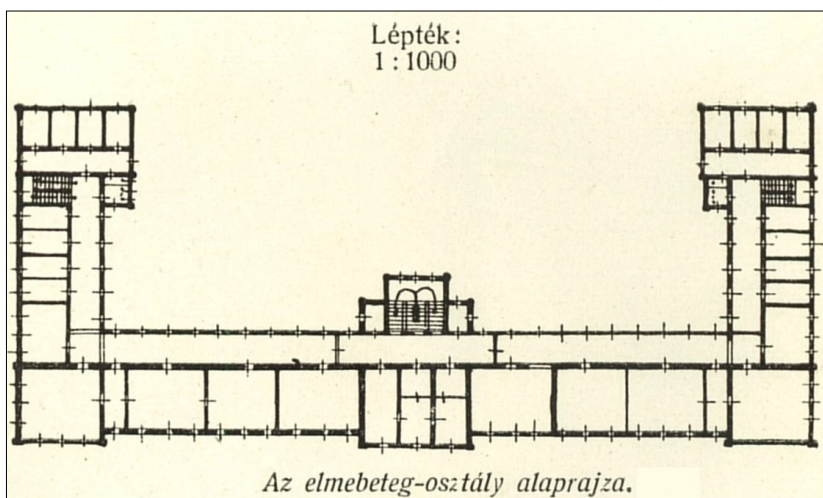
Egy évvel később a betegforgalmi statisztika – az ellátottak számának folyamatos növekedése mellett – mindössze egy elmebetegről tett említést, és számuk a későbbi években sem gyarapodott jelentősen. Egy 1851. évi miniszteri kimutatásból azonban kiderül, miszerint a nyilvántartott elmebetegek száma azért volt alacsony a kórházakban, mert ezeket a betegeket azidőtájt a fegyencekkel, bűnözőkkel együtt a börtönökben helyezték el.

E megalázó, szakszerűtlen és tarthatatlan helyzet felszámolása érdekében Bonyhád György megyefőnök 1856-ban adakozásra szólította fel a megye tehetősebb polgárait a kórház bővítéséhez – többek között az elmebetegek megfelelő elhelyezése érdekében. „A mostani kórház a szerencsétlen elmebetegek befogadására egy kisebbszerű, de jól rendezett tébolydával is megbővítettetni szándékozik.” Ténykedése eredményeképpen 1877 szeptemberében egy négyszemélyes tébolyda került átadásra.

1890-ben a kórházi elmebetegügy újabb fejezeteként egy 28 ágyas osztály épült fel külön az elmebetegek számára, amely azonban négy év alatt teljesen megtelt. Szégyenteljes, tarthatatlan állapotáról az akkori igazgató – dr. Berkes Sándor – jelentést tett, melyben zsúfoltságról, a helyiségek rossz állapotáról, a fűtés, a szellőztetés és az ápolás hiányosságairól panaszkodott, az említett okok miatt új betegek felvétele sem volt már lehetséges.

1897-ben dr. Berkes Sándor – egyéb osztályok felújítását is kérve – új elmeosztály építését javasolta: „...a tébolyda emeletre építtessék, s hogy külön sétakerttel láttassék el.” A Kórházi Bizottsághoz eljuttatott kérése a Belügyminisztériumban támogatásra talált, így 1899. november 1-jére – Barta Mór tervei alapján –

N. Szabados József gyulai vállalkozó munkája nyomán elkészült az új, 260 ágyas elmebeteg osztály. Még ebben a hónapban megkezdték az elmebetegek ideszállítását az ország különböző intézményeiből, így a Lipótmezőről, Angyalföldről és a budapesti Irgalmas Rendtől. Osztályos, majd igazgató főorvosává dr. Pándy Kálmánt, a fiatal, ám végtelenül ambiciózus elmeorvost nevezték ki.

Hogy miért éppen Pándy Kálmánra bízták az említett elmeosztály tervezését, szervezését, majd vezetését?

Az 1892-ben diplomát szerzett orvos 1898-ig a Budapesti királyi magyar Tudományegyetem Elme- és Idegkórtani Intézetének orvosaként dolgozott Laufenauer Károly mellett. Neuropatológiai, reflexológiai vizsgálatait már orvostanhallgató, majd fiatal orvos korában pályadíjakkal ismerték el. Kezdetektől kitűntek orvosi és emberi értékei: alapos felkészültség, megbízhatóság, céltudatos vizsgálatok és kísérletek, pontosság, elhivatottság. Mindez az önmegvalósítás erős vágyával párosult benne, amikor elfogadta a felkérést a gyulai pszichiátriai osztály megszervezésére és vezetésére. Egy járatlan területen megvalósítani saját elképzeléseit vonzóbb volt számára, mint az egyetemi klinika ranglétráján lépegetve „beállni a sorba”.

Az épület elkészülte előtt – már mint „rendelő főorvos”-ról – így írt dr. Berkes Sándor kórházigazgató: „díjtalanul tölti be állását, minthogy orvosi működése, szorgalma és buzgalma ez idő alatt mindig kifogástalan volt, tisztelettel vagyok bátor javasolni, hogy az osztály orvosi állásra a megállapított fizetéssel kinevezni méltóztassék.” A főispán az 1876. évi XIV. törvény 66. §-a értelmében Pándy Kálmánt osztályos főorvossá nevezte ki. Az új elmeosztály már az ő javaslatait megvalósítva készült el, tükrözve betegek iránt érzett humánumát és egész életét végigkísérő szakmai alázatát. Nagy hozzáértéssel, pontossággal határozta meg a kórtermek és közös tartózkodók méretét és berendezését, a jó szellőzés érdekében ragaszkodott a meszelt falakhoz. A magyar tébolydák között elsőként a gyulait látták el „villámmal”, azaz villanyvilágítással.

A betegeket szortírozó, nyugodt és nyugtalan betegek külön – de nem „cella-rendszerben”-ben történő – elhelyezését szorgalmazta. A betegek gyógyulását és közérzetének javítását mindig szem előtt tartva alkalmazta és írta le a magyar pszichiátriában elsőként az „open door” fogalmát: „A fektető osztály otthonos legyen, ne pedig börtön, ne csináljunk vasrácsokat, ne zárjuk el a kilátást, sem az égtől, sem a földtől, amelynek örömeit a betegek ismerik: lássa a fákat, a kertet, hallja a madárdalt”.

Dr. Berkes Sándor kórházigazgató dr. Pándy Kálmán gyulai működését utóbb a következő szavakkal méltatta: „Lelkes szeretettel szolgálta az osztály és az elmebetegek ügyét, és kiváló érdemeket szerzett szakszerű javaslataival az osztály építésénél és rendezésénél. Kiváló szakképzettségét legjobban bizonyítja az a besztás, rend, tisztaság és fegyelem, melyet osztályán mindenkor felmutatni tudott, s minden túlzás nélkül mondható, hogy elmebeteg osztályunk éppen az ő fáradozásai nyomán mintaképpül szolgálhatna bármely hasonló célú intézetnek.”

„...Ne azt a munkát adjuk, amit a beteg szeretne és az intézetnek jó, hanem az intézetnek azt kell szeretnie, ami a betegnek jó.”

Legendás humánuma orvosi pályája, sőt egész élete során a „salus aegroti suprema lex esto” törvényét követte: mindig, minden tekintetben a beteg érdekét tartotta elsődlegesnek, valamennyi újonnan bevezetett terápiája ezt az elvet követte. Nem ismert tabutémát, mindenről őszinte odafigyeléssel, szabadon, esetenként már-már kíméletlen szókimondással beszélt és kérdezett. Számos olyan újító törekvését igyekezett megvalósítani, amely még ma is jól működő terapia, de az 1900-as évek elején forradalminak – néha eretnek gondolatnak – tűnt, különösen egy vidéki kórházban!

A munkaterápia – mint az elmebetegek gyógyításának egyik hatásos, új módszere – is nevéhez köthető a gyulai kórházban, amelynek célja – szükség szerint – a beteg megnyugtatása vagy épp aktivizálása volt gyógyulása érdekében. Fontosnak tartotta azt is, hogy ne csak testére, de gondolataira, érzelmeire is kedvezően hasson a kiválasztott munka. Határozott véleményét e témában az alábbi idézet is jól példázza: „Ne azt a munkát adjuk, amit a beteg szeretne és az intézetnek jó, hanem az intézetnek azt kell szeretnie, ami a betegnek jó.”

A családi ápolást – melyhez 14 pontos útmutatót is készített – szintén újító törekvésként kezdte alkalmazni, igaz, nem Gyulán (a Belügyminisztériumból kiszállt bizottság itt nem engedélyezte), hanem az erdélyi Dicsőszentmártonban. Ez tekinthető a ma már jól ismert rehabilitáció első megnyilvánulásának. Meggyőződése volt, hogy a betegek családoknál történő elhelyezése – természetesen továbbra is orvosi felügyelet mellett – segíti őket a társadalomba történő beilleszkedés útján. A betegek ismételt kórházi befogadása pedig – állapotuk romlása esetén – az adaptáció első próbálkozásának tekinthető.

Gyulai működéséhez köthető egy 10 ágyas idegosztály létrehozása is, lehetőséget biztosítva az orvosoknak ideg-kórtani ismeretek elsajátítására. Ezt nagyon hasznosnak tartotta az orvosok, a betegek, sőt az egész magyar elmebetegügy szempontjából és hangsúlyozta e téren az összes kultúrnép közti elsőségünket. Az ideggondozók szakmai létjogosultságának megfogalmazása is nevéhez fűződik.

Már a fentiekből is kitűnhet Pándy Kálmán sokrétű érdeklődése, magas szakmai felkészültsége, korát sok esetben meghaladó, újító gondolatainak sokasága. E közlemény keretei közé nem is szorítható hivatásának minden olyan területe, melyvel egész életére jellemző szakmai alázattal és részletességgel foglalkozott. Mégis, tudásának és elhivatottságának szemléltetésére álljon itt – a teljesség igénye nélkül – néhány címszó összefoglalásképpen:

a róla elnevezett liquordiagnosztikai próba kidolgozása, a paralizis progresszív kórismézése, a tabes dorsalis diagnosztizálása, a paralitikus és az egyéb elmebetegségek elkülönítése, az „organikus” és a „funkcionális” ideg- és elmebetegségek differenciálása, a pszichiátriai betegségek epidemiológiája, valamint előfordulásuk kutatása értelmiségi foglalkozásúak között, reflexológiai vizsgálatok, alvás- és fektetés terápia, alkoholbetegek gyógykezelése, pszichiátriai osztályok/intézmények létesítésének korszerű szempontjai, működtetésük szakmai feltételrendszere, rentabilitása, egyházi és világi ápoló személyzet foglalkoztatásának összehasonlítása, a prevenció kérdése, nemzetközi összehasonlítások, tanulmányok kidolgozása, mentálhigiénés kérdések, open door-szemlélet, munka- és művészet-terápia, pszichoanalízis, balneoterápia, alkoholos magzatkárosodás, csapatmunka (orvos, ápoló, szoc.munkás, lelkész, családtagok, környezet) szerepe a gyógyításban.

A felsorolt fogalmak, témák, terápiás eljárások már önmagukban is elismerést érdemelnek. Mindezt olyan szakszerűséggel és pontossággal dolgozta ki, hogy a korát messze megelőző fogalmak némelyike még ma is útmutatóként szolgálhat. Tudományos tevékenységének elismerései közül megemlítenéd a facialis paresisről szóló tanulmányáért a Sager-, míg kórszövettani kutatásaiért a Bene-díj. Az általa oly fontosnak tartott munkaterápiát megvalósítva Gyulán az 1980-as évekig alkalmazták elmebetegeket a kórházi gazdaság, a

parkfenntartás és a nyomda kisegítő munkálataira.

A pontosság, kitartás és a rendkívül széleskörű érdeklődés és műveltség nem csak pályáját, de egész életét végigkísérte. Hiteles tükre ennek magánkönyvtára, mely hivatása jeles művei mellett számos szépirodalmi, filozófiai, néprajzi és egyéb értékes kötetek gyűjteménye. A világirodalom remekei eredeti nyelven sorakoztak polcain, hiszen jól beszélt angolul, németül, franciául, latinul, sőt görögül is olvasott. Nyelvérzékével magas zenei műveltség párosult. Kitűnően hegedült, második felesége zongorázott, énekelt és gyermekeik gondos zenei taníttatásának köszönhetően gyakori volt a házi muzsikálás. Svédországban élő fia, ifj. Pándy Kálmán így emlékszik vissza ezekre a családi „fellépésekre”: „...ha kamaráztunk, az apai elismerés legmagasabb jele az volt, hogy szó nélkül bejött a zeneszobába és végighallgatta műsorunkat. Elismerő szó sosem hagyta el ajkát, akkor sem, mikor leérettségiztünk vagy éppen ledoktoráltam. Magától értetődőnek tartotta, hogy mindenki dicséret nélkül is megtegye kötelességét. Viszont esténként szerette megmutogatni a csillagokat és a különböző vadvirágok latin neveit is szívesen felsorolta alkalomadtán.”

Azt pedig, hogy mennyire fontos volt számára a szakirodalmi jártasság, jól példázza, hogy gyulai működése alatt osztályán külön orvosi könyvtárat alapított. Folyamatosan és tudatosan arra nevelte orvosait, hogy tájékozódjanak a hazai és külföldi szakirodalomban és az így megszerzett tudást osszák meg egymás közt a mai értelemben vett referáló üléseken. Elvárta, sőt meg is követelte kollégáitól – ahogy önmagától is – a naprakész szakirodalmi jártasságot és ehhez az idegen nyelvek ismeretét. A nyelvismeret nem csak a külföldi lapok olvasásakor jelentett segítséget számára, de az 1903-ban tett héthetes külföldi tanulmányútja alkalmával is, melynek során a rá jellemző alapossággal tanulmányozta 20 országban az elmebetegügyet. Hazatérve összegezte tapasztalatait és azonnal a magyar elmebetegek helyzetének javításában próbálta kamatoztatni azokat. Különösen a családi ápolásnak volt lelkes támogatója, melynek külföldi tapasztalatairól részletesen beszámolt 1905-ben Gyulán kiadott „Gondoskodás az elmebetegekről más államokban és nálunk” című könyvében: „...kétségtelen, mint erről személyesen meggyőződhettem, hogy a családi ápolás igen jó, igen sokoldalú elmeegógyítási mód, mely hivatott hozzáértő vezetésével bárhol is sikerül. Az a régi felfogás, hogy a családi ápolás csak ott indulhat meg, hol 10 és 100 évek óta az elmebetegekkel való bánás a lakosságmásodik természetévé vált, tévedés. Ma már 10-15 év óta kifogástalanul működő telepek, különösen Franciaországban ezen állításnak elvitázhatlan bizonyítékai.” További érvelése: „A családi ápolás meghonosításához specialis ethnographiai jellem sem szükséges. Kiválóan sikerült ez Skótországból s igen jól Toskánában is, másfelől Franciaország közepén s Oroszország ázsiai határszélein. Kétségtelen egyszersmind mind e helyeken nyert tapasztalatokból, hogy az elmebajosok családi ápolása a népesség kulturájának igen értékes, alig pótolható segítőjévé válik. Nálunk már csak azért is elő kellene mozdítani.” Tanulmánya végén külön fejezetet szentelt a külföldi tapasztalatok magyarországi átvételére tett javaslatainak „Hogyan lehetne a magyar elmebetegek ügyén segíteni?” címmel. Pontosságát, tökéletességre törekvését példázza – az egyes országokban szerzett tapasztalatainak aprólékos bemutatása és véleményezése mellett – a 449 oldalas könyvének végén található „Értelemzavaró hibák” címmel ellátott hibajegyzéke. Megemlítendő, hogy – amint egyéb publikációi között is gyakran előfordul – e könyvében is számos idegen nyelvű idézet áll fordítás nélkül, példázva, mennyire magától értetődő volt számára az idegen nyelvek ismerete és használata.

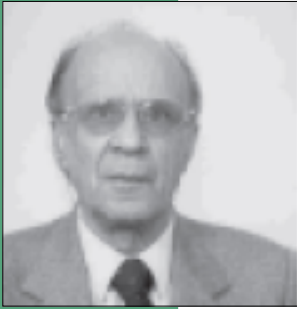
Késői utódai az alábbi gondolatokkal adóznak neves elődjük emlékének:

„Egy osztály, egy intézet története, akár egy befejezetlen kép, melyhez az ecsetvonásokat az orvosok, nővérek, beteghordók személyiségükkel, különféle ambícióikkal, tudományos és mindennapi tevékenységükkel szolgáltatják. Különösen izgalmas az a kép, ahol az első vonások olyan markáns egyéniségtől származnak, mint Pándy Kálmán. Egy reflexkalapács, egy ragyogó elme, megalapozott neuroanatómiai tudás, sok-sok emberség, empátia, széles látókör, az igazi művészi szintű orvoslás kellékei.” (dr. Szabó Mihály neurológus, a Békés Megyei Pándy Kálmán Kórház Neurológiai osztályának korábbi vezető főorvosa)

„Pándy Kálmán korát messze meghaladó szelleme hosszú időre utat mutatott nekünk, e nehéz hivatást művelőknek. ...A Pándy-szellemiséget valamennyien – akik igazán komolyan vesszük a dolgunkat – naponta érezzük és őrizzük.”(dr. Gyuris Jenő pszichiáter, a Békés Megyei Pándy Kálmán Kórház Neuro-pszichiátriai osztályának korábbi vezető főorvosa)

„... Pándy azok közé tartozott, akik egész életükkel, egész munkásságukkal szettek volna, sőt kötelességüknek érezték, tenni annak érdekében, hogy az elmebetegek sorsa, a kiszolgáltatott emberek életkörülménye a lehetőség szerint kedvezőbbé és jobbá váljon.” (Szilárd János professzor Pándy Kálmánról 2000-ben megjelent könyvéből).

Végül a közlemény bevezetőjében említett „helyi kötődés”, valamint magánéletének néhány jelentős állomása:

Pándy Kálmán 1868. október 14-én született a Gyulától 7 km-re fekvő Ókígyóson. Édesapja a helyi Wenckheim uradalom ügyvédje volt, így a korabeli szokásoknak megfelelően keresztatyja Göndöcs Benedek apátplébános, a keresztanya pedig Wenckheim Krisztina grófnő lett.

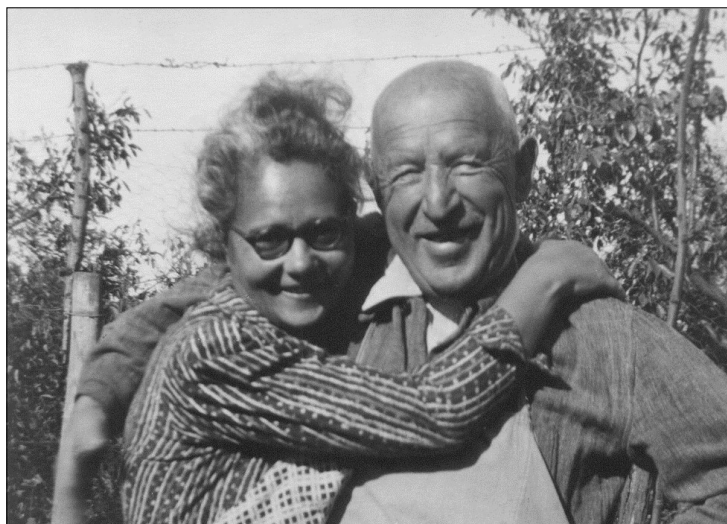
Iskoláit Gyulán kezdte, majd középiskoláit és egyetemi tanulmányait Budapesten, Bécsben és Berlinben folytatta. Orvosi diplomáját 1892-ben kapta meg, majd gyakornokként a budapesti Ideg- és Elmeosztályi Klinikán dolgozott hat évig. Ekkor érkezett számára nagy kihívásként a gyulai elmeosztály szervezésének és vezetésének lehetősége...

Gyulai ténykedése után Lipótmezőn osztályvezető főorvosként, majd az erdélyi Nagyszébenben az akkor már évtizedek óta működő elmeosztályt igazgatójaként dolgozott. Nyolc évvel később visszatért Budapestre.

Élete során háromszor nősült meg. Első felesége – Szeődemeteri Dömötör Izabella zongoraművésznő – első fiuk születése után 3 évvel meghalt. Második feleségét – a finn származású Hjelt Aino ápolónőt – svédországi tanulmányútja során ismerte meg, aki művelt, kedves asszony volt és amellett, hogy 4 fiúval ajándékozta meg, kórházi munkájában is nagy segítséget jelentett a nagyszzebeni évek alatt.

Élete utolsó szakaszát – 1945 telén bekövetkezett haláláig – Szentistvántelegen 1926-ban épített házában élte harmadik feleségével, dr. Szalkay Ilonával. Kétholdas kertjében példásan művelt gazdaságot vezetett. Nagyon büszke volt a maga gondozta rózsáira, méhészetére, gyümölcsösére, a családi legenda szerint háza bejáratánál egy Pándy meggy- és egy Kálmán körtefa állt névtáblaként.

Pándy Kálmán feleségével ...

... és keresztlányukkal, Etelkával

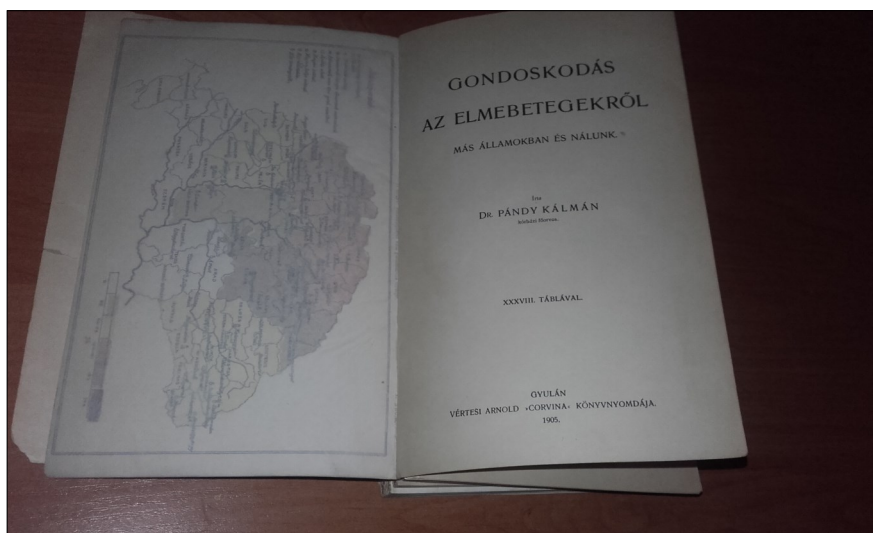
A Gyula városában 1846-ban alapított kórház neve – ahogy fenntartója is – többször változott története során, míg fennállásának 141. évében, 1987-ben felvette Pándy Kálmán nevét. A kórház igazgatósága még ebben az évben megalkotta a Pándy Emlékérem, majd egy évvel később a Pándy-Nővér cím adományozásának szabályzatát, melyek a kórház máig legmagasabb szakmai elismerései. Elnyerésük feltétele a Pándy Kálmán életútját is hűen tükröző József Attila-idézzel foglalható össze:

„Dolgozni csak pontosan, szépen, ahogy a csillag megy az égen, úgy érdemes.”

Pándy Emlékérem

A közleményt illusztráló családi fotókért köszönet illeti dr. Pándy Kálmán keresztlányát, Dr. Grafné Harsányi Etelkát, a kémiai tudományok doktorát. A Pándy Emlékérem eredeti fotója a kórház Jubileumi történeti emlékkönyv 1996 című kiadványban látható, csakúgy, mint dr. Szabó Mihály portréja. Dr. Szilárd János arcképét a Pándy Kálmán (1868-1945) című könyvből kölcsönöztük. Köszönet dr. Gyuris Jenőnek a Neuroszexológia című kongresszusi előadásán készült fotóért.

Irodalom

- [1] Pándy Kálmán: Gondoskodás az elmebetegekről más államokban és nálunk. Gyula, Vértesi Arnold Corvina Könyvnyomdája, 1905.
- [2] Szilárd János: Pándy Kálmán (1868-1945). Gyula, Bm. Képviselőtestület Pándy Kálmán Kórháza, 2000.
- [3] Baly Hermina: Pándy Kálmán emlékének. In: A Békés Megyei Képviselőtestület Jubileumi Történeti Emlékkönyve. Gyula, 1996. 255-260.
- [4] Vincze Gábor, Tímár Erzsébet: Az elmeorvosástól a pszichiátriáig. In: A Békés Megyei Képviselőtestület Jubileumi Történeti Emlékkönyve. Gyula, 1996. 173-183.
- [5] Pándy László: Tárgyak, könyvek Pándy Kálmántól. In: Szilárd János: Pándy Kálmán (1868-1945). Gyula, Bm. Képviselőtestület Pándy Kálmán Kórháza, 2000. 43-50.
- [6] Ifj. Pándy Kálmán Svédországból írott visszaemlékezése, 1968-ból. In: Szilárd János: Pándy Kálmán (1868-1945). Gyula, Bm. Képviselőtestület Pándy Kálmán Kórháza, 2000. 35-41.
- [7] D. Nagy András: Emlékezés a Pándy családra. In: Szilárd János: Pándy Kálmán (1868-1945). Gyula, Bm. Képviselőtestület Pándy Kálmán Kórháza, 2000. 51-54.
- [8] Tölgyesi Ágnes: Újabb termés a Pándy-gyümölcsfákról. In: Kórházi Hírmondó 2002; 8 (10): 2-3.
- [9] Tölgyesi Ágnes: Hova tovább? Fejezetek egy épület történetéből. In: Kórházi Hírmondó 2002; 8 (11-12): 7.
- [10] Tölgyesi Ágnes: Emléke köztünk él. In: Kórházi Hírmondó 2005; 11 (9-10): 2.

**Ezt a közleményt őszinte tisztelettel ajánlom
a 2015. október 16-án 87 éves korában elhunyt**

Dr. Szilárd János András

**az orvostudományok kandidátusa, emeritus professzor,
az SZTE jogelőd Szent-Györgyi Albert Orvostudományi
Egyetem rektora, az Ideg-és Elmegyógyászati Klinika korábbi tanszékvezető
egyetemi tanára emlékének.**

„Adjatok egy fix pontot és kimozdítom a Földet” Gondolatok az orvosi könyvtáros szerepéről a XXI. században

“Give me a place to stand and I will move the Earth” Thoughts on the Role of Medical Librarians in the 21st Century

Dr. Surján György

Állami Egészségügyi Ellátó Központ
surjan.gyorgy@aEEK.hu

A szerző a tudás ábrázolásának fejlődéséről ad rövid áttekintést az őskortól napjainkig, kiemelve a könyvnyomtatás majd számítógép megjelenésének hatásait az írásbeli közlések előállítására és „fogyasztására”. Ebben az összefüggésrendszerben mutatja be az orvosi tudás rögzítésének sajátos problémáit, s az orvosi könyvtárosok szerepét a gyorsan változó tudástérben való, megfelelő tájékozódás terén.

Kulcsszavak: Írásbeliség, könyvnyomtatás, digitális írás, orvosi tudásreprezentáció

This paper describes the brief development history of knowledge representation from the beginnings, putting emphasis on the effects of the invention of printing and computers on the production and „consumption” of written communications. In this context the author presents the particular problems of representation of medical knowledge, and focuses on the responsibilities of medical librarians in the problem of navigation in the rapidly changing medical knowledge space.

Keywords: Writing, book-printing, digital writing, medical knowledge representation

Bevezetés

Ez a dolgozat a Magyar Orvosi Könyvtárosok 2015. évi konferenciájára kapott megtisztelő fölkérésre tartott előadás nyomán született, de az előadás anyaga nemcsak a műfaji különbségnek megfelelően került átdolgozásra. A felhozott problémáknak épp csak a felületét vagyok képes érinteni, a téma teljes kibontása minden tekintetben messze meghaladja lehetőségeimet. Így sem az előadásban elhangzottak, sem az itt leírtak nem tekinthetők véglegesnek, pláne nem archimédeszi fix pontnak.

Napjainkban, amikor folyvást digitális forradalomról beszélünk, a könyvolvasás háttérbe szorulni látszik, s a fiatalok unalmasnak találják az Egri Csillagokat, számos könyvtáros – az orvosi könyvtárosok is – szerepvátaban érezheti magát. Egyfelől érezheti az értékmegőrzés erkölcsi felelősségét, másfelől érezheti úgy, hogy mindaz, amit tanult, amit odaadással végez, egyre jobban „kikerül a fősodorból”, s ezért helyét, szerepét megpróbálja újraértelmezni. E sorok szerzője némileg kívülállóként, az orvosi információ szerepét épp a digitális forradalom felől nézve, s ugyanakkor a lehető legtágabb kulturális összefüggésben figyeli ezt a jelenséget, remélve, hogy néhány használható támpontot adhat azok számára, akiket a folyamat közvetlenül érint.

Történeti előzmények (az emberré válástól Gutenbergig)

Korunk talán egyik legdivatosabb szava az *információ*. Finálly Henrik latin szótára szerint egyebek között képmásolást, rajzolást és fogalomalkotást is jelent. Igeként (informo) „valamiről képzetet formál vagy ad át másnak, mutat, rajzol, előad”. [1]

Különös az, hogy úgy tűnik, emberré válásunk során két fontos képességünk: a beszéd (a grammatikai struktúrával rendelkező nyelv használata) és a figuratív ábrázolás (rajzolás és képfelismerés) képessége párhuzamosan fejlődött ki. Mindenesetre ma ez két olyan dolog, amely egyelőre áthatolhatatlanul elválasztani látszik bennünket az állatvilágtól.

Az is érdekes, hogy a két folyamat fejlődése – legalábbis az írásbeliség és a rajzolás tekintetében – nemhogy nem független egymástól, hanem vélhetőleg közös gyökerekre vezethető vissza. [2]

A figuratív ábrázolásra vonatkozó régészeti leleteink sokkal régebbiek, mint az írásbeliség első fönmaradt nyomai. A franciaországi Chauvet pont d'arc barlang rajzait mintegy 30-35 ezer évesre becsülik. Ezek a rajzok – ha tetszik, dokumentumok – nemcsak képileg tűnnek meghökkentően pontosnak, hanem némelyike az állatok viselkedésmintáinak alapos ismeretéről is tanúskodik. Ugyanakkor üzenetként való értelmezésük gyakorlatilag lehetetlen, nem tudjuk, hogy készítőjüknek mi volt a szándéka velük. (Az ide vonatkozó elméletek, hogy pl. a rajzok célja valamiképpen a vadászat sikerének mágikus előidézése lett volna –könnyen hihetőek, de bajsosan bizonyíthatóak.)

A képi és írásos dokumentumok közös eredetét érdekes módon világítják meg viszont az egyiptomi hieroglifák. Egyrészt azért, mert ezek jelentős részben figuratív jelek (embereket, állatokat, testrészeket, hullámzó vizet ismerünk föl köztük), másrészt azért, mert kiderült, hogy értelmezésük esetenként csak figuratív környezetükkel együtt lehetséges. A British Museum egyik kiadványában olvastam, hogy szobor oldalára írt szövegből furcsa módon hiányzott az utalás arra, hogy a szöveg egy nőről szól. A kutatók ezt úgy értelmezték, hogy mivel a nőt a szobor ábrázolta, azt mintegy a szövegrésznek tekintették, s nem volt szükség arra, hogy nyelvileg is kifejezzék. A szimbólumok azonban nem mindig figuratív szerepükben (tehát képként) voltak használatosak, olykor az ábrázolt dolog nevének első hangzóját jelölték. (Meggjegyezzük, hogy ez a megoldás elvileg lehetővé teszi olyan szövegek előállítását, amelyek kettős jelentést hordoznak aszerint, hogy képként, vagy hangzóként értelmezzük a jeleket.) További mondanivalónk szempontjából fontos föl hívni a figyelmet arra, hogy az ilyen szövegek előállítása és értelmezése meglehetősen komplex intellektuális tevékenység, a maga korában is komoly iskolázottságot igényelt. A valamivel későbbi hieratikus írás elnevezése is arra utal, hogy az írás kiváltságos, szent valami. A görög eredetű szó (ιερατικá) annyit tesz, mint “papi”. Még ez a hieroglifáknál jóval egyszerűbb írásmód is túlságosan bonyolultnak bizonyulhatott profán célokra, ezért fejlődhetett ki később a még tovább egyszerűsített demotikus (népi) írásmód. [2]

Lényeges körülmény, hogy az írni és olvasni tudók száma nagyon alacsony volt, kevésse lehetett érdemes ugyanazt a szöveget több példányban létrehozni. A szövegek előállítása – szakrális jelentőségükön túl, elsősorban az információ *rögzítése* miatt, s nem annyira terjesztés céljából történhetett. Ha az írásnak sokakhoz szóló üzenete volt, akkor azt nyilván az írástudóktól kiinduló szájhagyomány útján lehetett csak elterjeszteni.

Az írásbeli üzenetterjesztés nagyobb mértékben a kereszténység megjelenésével, az ókor végén, s a középkorban vált jelentőssé. A Biblia, mint üzenet elterjesztése az akkor ismert világban kétségtelenül jelentős lökést adott ennek a folyamatnak. Az írás-olvasás tudománya még ekkor (sőt később is) nagyrészt papi, illetve állami funkció. („E fiúból pap lesz, akárki meglássa” – mondják Arany János költeményében a könyveket bújó gyermekre.) Az Európa-szerte elterjedő vallás, a sorra épülő templomok és kolostorok mégis szükségessé tették azonos szöveg *sok példányban* való előállítását. Mivel a másolás csak kézzel történhetett, tévesztések és elírások keletkeztek. Ily módon különböző *szövegváltozatok* jöttek létre, és megjelent a *hitelesség* kérdése, sőt az akaratlan vagy éppen szándékos hamisításé is. Sajátos megoldás, hogy kódexmásolásra olykor írástudatlan laikusokat alkalmaztak, akik csak a betűk formáját másolták, anélkül, hogy értették volna a szöveget. Így a hibázás ugyan nem kizárt, de nem fordulhatott elő, hogy a szöveg értelmét megváltoztassák.

A kézzel történő könyvmásolás – azon kívül, hogy a tévesztés lehetőségét hordja magában – fáradságos és lassú munka, tehát nem volt lehetséges a szövegek *tömeges reprodukálása*. Mivel így a legtöbb emberhez nem juthatott el közvetlenül semmilyen írásos dokumentum, az olvasni tudás is szűk körre korlátozódott. Az első nagy áttörést kétségkívül a könyvnyomtatás föltalálása jelentette. Gutenberg óta lehetséges a szövegeket

nagy példányszámban, még hozzá teljesen megegyező kópiákban előállítani. Ettől kezdve az olvasni tudás már mindenki számára előnyt jelent, hiszen léteznek olyan ismeretforrások, amikhez az olvasni tudó ember hozzáférhet. Csak a könyvek és sajtótermékek nagy tömegű előállítása után beszélhetünk arról, hogy az analfabéta ember „elmaradt”, hiszen hátrányba került az olvasni tudókkal szemben. Az olvasni tudással persze együtt jár az írni tudás is. Fontos körülmény azonban, hogy amit ekkoriban az „átlagember” írt – mondjuk levelet a családjának – abból általában nem keletkezett nagy példányszámú dokumentum, tehát az ilyen szövegek a társadalom egészére nem, vagy nagyon kis mértékben hatottak. A nyomtatás relatíve még mindig magas költsége miatt a nagy példányszámú szöveg előállítás még mindig egy viszonylag szűk réteg privilégiuma. De ez a réteg (írók, költők, újságírók) mégis jóval szélesebb, mint korábban, magukat is egyre kevésbé számítják valamiféle szakrális, kiválasztott lénynek. S ezzel együtt a szöveg előállítással kapcsolatos felelősségérzet és igényesség is csökken. Ezért figyelmeztet Kőlcsey a Parainesisben bennüneket:

„De jusson eszedbe: a könyvek száma végetlen, a te éveid pedig végesek; s óráidat s napjaidat oly sok egyéb foglalatosság kívánja magának. Mint az üresbeszédű társalkodót: úgy kerülj a tartalmatlan könyvet. Sőt ne könnyen végy kezédbe oly művet, mely a zseni lángjegyét homlokán nem hordja; a nagy író művét pedig mély figyelemmel tanulj keresztül. Így az olvasásnak szentelt órák nem lesznek elvesztve...”

A kép és szöveg előállítása ebben az időben már egyre jobban szétválik. A fotó megjelenéséig a képkészítés megmarad kézi munkának, a helyzet nagyjából a könyvnyomtatás előtti szöveg előállításra hasonlít. A kódexek még – ha másként nem, az iniciálék miatt – alapvetően vizuális esztétikai élményt is nyújtanak, ez a követelmény valamennyire a könyvekkel szemben is elvárható marad – akár napjainkban is. A fotó, a film, a tévé, majd a digitális fénykép és videó megjelenésének kulturális hatásával ebben a tanulmányban nem foglalkozunk.

Galaxisok

Érdekes, hogy Marshal McLuhan már az 1960-as években a „Gutenberg galaxis” végéről beszélt, akkor, amikor a számítástechnika még ugyancsak gyerekcipőben járt [3]. Mi magyarok szeretjük –nem is alaptalanul – Neumann János nevéhez kötni azt az időszakot, amelyben a papír alapú szöveget fölváltja vagy kiegészíti a digitális, elektronikus dokumentumok elterjedése. (Az, hogy Neumann épp úgy nem egyetlen szereplője a számítógép megalkotásának, mint Gutenberg a nyomdának, egyikük érdemét sem csökkenti.) Milyen most, és milyen lehet a közelebbi-távolabbi jövőben a „Neumann galaxis”, és mikor fogják annak a végét is megjósolni? És egyáltalán, beszélhetünk-e csakugyan új „galaxis”-ról?

Figyelemre méltó jelenség, hogy a digitális dokumentumok terjedése közben egyelőre például a kiadott könyvek száma [4], de a világ papírfogyasztása sem látszik csökkenni. Talán ez is jelzi, hogy a digitális forradalom nem egyszerűen technológiai szempontból változtatott az információ előállítás korábbi gyakorlatán (mint a nyomdatechnika újabb és újabb vívmányai), hanem olyan új hatásként lép föl, ami nem fölváltja, hanem kiegészíti a korábbi, s aminek a hatásait pontosan fölmérni aligha lehetett időnk az eddig eltelt néhány rövid évben-évtizedben.

A technikai változások egyenes következményei ugyan világosak: a dokumentumok nagy tömegben (gyakorlatilag korlátlan példányszámban), rendkívül olcsón (gyakorlatilag marginális költség nélkül) hihetetlenül gyorsan állíthatók elő, és juttathatók el szerte a világon emberek milliárdjaihoz. A könyvtárak szempontjából lényeges az is, hogy a dokumentumok elképesztően kicsiny helyen tárolhatóak, ugyanakkor hatékonyan és gyorsan visszakereshetőek..

Fontosabban azonban az áttételes következmények. Mivel a szöveg előállítás költségei minimálisak lettek, *bárkinék az írása* eljuthat a legszélesebb tömegekhez. A tömegekhez szóló írás, már nem bizonyos foglalkozású emberek kiváltsága, pláne nem valamiféle szakrális funkció. Csakhogy „a mennyiség átcsap minőségbe” itt fordítva látszik érvényesülni, amit az alábbi, az interneten keletkezett szövegrészlet világosan érzékeltet:

„megpróbálja leteni alovast mer t megszokta hogy sokszorsikerülnekimi a hehendövele”

A technikai változások nemcsak a szöveg keletkezés, de a tárolás, a megőrzés területén is meglepő fejleményeket hoznak, a már említett közvetlen hatásokon túl. Ezt egy nagyon egyszerű kérdéssel meg tudjuk világítani: Az íróasztalunk fiókjában őrzött legrégebbi képeslap, vagy a számítógépünkön tárolt legrégebbi elektronikus levél keletkezett-e korábban? Gondolhatunk persze arra, hogy a legöregebb képeslap korában elektronikus levél még nem is létezett – de amióta létezik, már rengeteg elektronikus levél semmisült meg jóvátehetetlenül, vagy vált gyakorlatilag hozzáférhetetlenné, mert éppen az a rohamos technikai fejlődés temette maga alá őket, amelyik olyan ígéretesen létrehozta.

A technikai változások következményei közül a legsúlyosabb és legfontosabb azonban az, hogy a digitális korszak előtt bármilyen technikával és bármilyen hordozó anyagra történt is a szövegek rögzítése, a cél mindig is az volt, hogy a lejegyzett szöveg változatlanul fennmaradjon – ezzel szemben a digitális szövegábrázolás a megőrzés mellett a földolgozás, átalakítás, *processzálas* előtt is utat nyit. A digitálisan rögzített szöveg nemcsak könnyen állítható elő, hanem könnyen meg is változtatható. A hitelesség problémája, amit a kézi másolás után a nyomtatás átmenetileg föloldani látszott, most egészen más aspektusban kerül elő. A szövegváltozatok immár nem a pontatlan kópiakészítés eredményeként állnak elő, hiszen a digitális technika nagyon nagy biztonsággal garantálja az identikus másolatok készítését – sőt az azonosság könnyen ellenőrizhető is. De a szövegek ugyanilyen könnyedséggel kivonathatók, szét darabolhatóak, összeilleszthetőek, a szövegelemek sorrendje megcserélhető, részek betoldhatóak és törölhetőek. Majdnem mindegy, hogy ezekre a műveletekre mikor miért kerül sor, az eredmény mindenképpen az lesz, hogy nehezen kontrollálható szövegváltozatok jönnek létre. További probléma, hogy gyakorlatilag nem (vagy nagyon nehezen) lehet eldönteni, hogy a másolatok – akár egyező vagy eltérő változatról van szó – közül melyik az eredeti. A korábbi adathordozók esetében például a hordozóanyag kora segíthetett ebben, a digitális világban ilyesmire alig van lehetőség, hiszen az egész dokumentum „virtuális”.

A nagyszámú másolat megléte – ha a másolatok hűségét garantáljuk – önmagában nagyon sokat segíthet abban, hogy a dokumentumok hosszú ideig és nagy biztonsággal fennmaradjanak. Ráadásul az elveszett példányok igen könnyen pótolhatóak. A XXI. században a „könyvtár” eszerint a hagyományos elszigetelt intézmény helyett olyan szervezeti hálózatként kellene működjön, ahol egy technikai hiba miatt kieső „csomópont” a többiek segítségével gyorsan helyreállítható. Egy ilyen dinamikus intézményrendszer képes lenne az adathordozók (ideértve a fizikai adathordozókat és az adatbázis-kezelő rendszereket egyaránt) gyors elavulásának problémáját is kezelni, hiszen minden könyvtár (a hálózat csomópontjai) más-más időpontban menthetné át teljes adatállományát új tároló rendszerbe.

Az orvosi tudás tárolásának problémái

A szövegmegőrzés fentiekből fakadó összes problémája az orvosi könyvtárak számára ugyanolyan releváns, mint bármilyen más, dokumentumok őrzésére és hozzáférhetővé tételére szolgáló intézményé. Az orvosi tudást megtestesítő dokumentumokkal kapcsolatban azonban a probléma nemcsak a technikai avulás elleni védekezés. Közhelyszerűen szokás emlegetni, hogy az orvosi ismeretek fél-életideje 5-7 év. Ez azt jelenti, hogy amit ma tudunk, vagy tudni vélünk, annak a fele 5-7 éven belül elavul illetve tévesnek bizonyul. Ez bizony komoly selejtezési munkát ró az orvosi könyvtárosokra, hiszen öt éves felezési idővel számolva az ötven éve őrzött dokumentumoknak már csak kevesebb, mint egy ezred részét érdemes tárolniuk. Macgregor egy szerkesztői levélben [5] hívja föl a figyelmet ennek a gondolkodásnak a tarthatatlanságára. Ha ugyanis minden tudás megfelelődik öt évente, akkor nem túl gazdaságos pl. egy új orvosi könyvet megrendelni, mert mire megérkezik, jó részét már ki is kell dobni. Valójában azt a kérdést kell föltennünk, hogy vajon tekinthető-e megbízható ismeretnek ma az, ami öt év múlva már nem lesz az. Macgregor is az „új ismeretek”-kel kapcsolatos kritikus szemléletre hívja föl a figyelmet egy továbbképzéssel foglalkozó oktatóra hivatkozva, aki azt tanította kollégáinak, hogy legyenek 2 évvel elmaradva a világtól az általuk alkalmazott terápiákat illetően.

Valójában az orvosi tudással kapcsolatban nem helyes felezési időről beszélni. Ez a fogalom a radioaktív bomlás és a hozzá hasonló jelenségek leírására szolgál, ahol nem lehet megjósolni, hogy az atomok milyen sorrendben bomlanak föl, de (ha kellően nagyszámú atomról van szó) a folyamat sebessége kiszámítható.

bomlás és a hozzá hasonló jelenségek leírására szolgál, ahol nem lehet megjósolni, hogy az atomok milyen sorrendben bomlanak föl, de (ha kellően nagyszámú atomról van szó) a folyamat sebessége kiszámítható. Az orvosi tudás avulása nem ilyen folyamat. Az makroszkópos anatómiai ismeretek (minimális nomenclaturális változásoktól eltekintve) évszázadok óta lényegében változatlanok, és eléggé biztosak lehetünk abban, hogy sem öt, sem ötven, sem száz év múlva semmi nem fog „elbomlani” belőlük. Még ha valami mutáció radikálisan meg is változtatná testfölepítésünket a jövőben, a mai ember anatómiájáról szóló ismereteink helytállóak maradnának. (Az ilyen típusú változások jelentőségére rövidesen visszatérünk.)

A ma keletkező „ismeretek” tekintetében azonban nem ez a helyzet. Az orvosi publikációk száma exponenciálisan növekszik. Arra viszont valóban nincs lehetőségünk, hogy megmondjuk, hogy a ma megjelenő közlemények közül melyek azok, amiket még öt vagy hét év múlva is komolyan lehet venni. A publikációk száma természetesen durva, megközelítő, és rossz mértéke a tudás mennyiségének. A tudás gyors gyarapodása azonban nem vonható kétségbe. Fönnáll tehát az a probléma, hogy az egyre nagyobb számban keletkező dokumentumok, melyek mind gyakrabban *kizárólag* elektronikus formában léteznek, technikailag és tartalmilag elavulnak.

Nyilvánvalóan nem lehet a könyvtáros alapföladata az, hogy ebben a folyton változó világban eldöntse, mely közlemények azok, amelyek hosszabb időn át helytállóak maradnak, és melyek azok, amelyek rövid időn belül elévülnek majd, vagy akár már keletkezésük pillanatában sem helytállóak. Ehhez ugyanis átfogó orvosi jártasságra s egyben delphoi jóstehetségre volna szükségük. Viszont magát a jelenséget figyelemmel tudják követni, mint pl. Tsay, aki egy taipeii kórházban mérte a folyóiratok olvasottsági és idézettségi fél-életidejét [6].

Ha az archimédeszi fix pontokat nem is tudjuk megtalálni a tengernyi kurrens orvosi szakirodalomban, akkor is érdemes meggondolni, miért is kerül ki számos közlemény a figyelem köréből. Kézenfekvő, hogy négy elvi lehetőséggel kell számolnunk.

1. Kétségtelen, hogy a megjelenő közlemények színvonala igen változó, még a referált folyóiratokban is. (A referálás és szerkesztés nehézségeiről megint csak külön köteteket lehetni írni.) Egyes közlemények tehát megjelenésük pillanatában is tévesek, hibásak.
2. Mások a megjelenésük idején, s akár még sokáig helytállónak bizonyulnak, mert a tudomány aktuális állása szerint minden tekintetben megfelelőek. Később azonban új ismeretek láthatnak napvilágot, amelyek alapján kiderül, hogy mégiscsak tévedés volt a dologban.
3. A harmadik eset, amikor nincs semmilyen tévedés, csak éppen eljárt az idő azok fölötte a módszerek fölötte, amikről a cikk szól. Ma már például senki sem csinál politomográfias röntgen vizsgálatot, mert ezt a CT őseként tekinthető analóg vizsgáló módszert a sokkal jobb CT fölöslegessé tette. A maga korában viszont pl. a melléküreg betegségek vizsgálatában rendkívül hasznos volt. Egy erről szóló korabeli közlemény azonban, bármilyen korrekt is, ma már nem bír gyakorlati értékkel. Az persze nem jó, ha az ilyen tudás végleg feledésbe megy, mert sosem tudhatjuk, mikor állnak elő olyan körülmények, amikor ismét szükségünk volna rá.
4. Végül a negyedik, legfájóbb lehetséges eset, ha olyan közlemény merül feledésbe, amelyik helytálló és időt álló volna ugyan, de a benne foglalt helyes fölismerések mondjuk felületes és divatirányzatokat követő közlemények dömpingje maga alá temeti..

Természetesen erre az utóbbira nem könnyű példát találni. S ha találnánk is, nem volna könnyű a tényalapú orvoslás kritériumai szerint bizonyítani egy elfelejtett gyógymód hasznosságát.

De ettől még szinte biztosak lehetünk benne, hogy van ilyen, s talán nem is kevés. S ha valami igazán nagy kihívás az orvosi könyvtárosok számára, akkor az éppen az, hogy azt, amit az emberiség, a tudomány egyszer fölismert, ne engedjék többé elenyészni. Kár volna itt abba a tudományfilozófiai kérdésbe belegabalyodnunk, hogy vajon van-e objektíve megbízható ismeret, vagy minden igazság eleve viszonylagos. Ahhoz, hogy a bővít és a szellemi értéket képviselő fölismerést meg tudjuk különböztetni, ez a vita nem visz közelebb bennünket.

A gyakorlat viszont sokkal világosabban eligazít. Tegyük föl például azt a kérdést, hogy Semmelweis Ignác fölismerése kiállta-e az idő próbáját? A választ ne hamarkodjunk el. Nevét ma a legnagyobb magyar orvosi egyetem viseli, születésnapja a magyar egészségügy ünnepe – tanait kétségbe vonni még gondolatnak is illetlenség volna. Ha viszont megkérdezzük, hogy létezik-e ma orvos, aki klórmésszel mos kezét műtéti beavatkozás előtt, akkor erre csak nemleges választ adhatunk. Ez azonban az általa megfogalmazott antiszepezsiz *elvéit* a legkisebb mértékben sem kérdőjelezi meg. A maradandó és időt álló ismeretek szétválasztása tehát nem úgy történik, hogy egyes dokumentumokat ki kell dobni, másokat megőrizni, hiszen ugyanabban a munkában van jelen adott esetben mindkettő. Így a megbízható ismeretek kibontása az egyes dokumentumokból sokkal bonyolultabb egyben szebb és izgalmasabb föladat, s ennek az orvosi könyvtáros, a gyakorló vagy éppen kutató orvos közösen s egymásra utalva tudhat megfelelni.

Irodalom:

- [1] Dr. Finály Henrik A latin nyelv szótára Franklin Társulat Budapest 1884 elektronikus változat: <http://latin.oszk.hu/cgi-bin3/index.cgi>
- [2] Földes Papp-Károly Vom Felsbild zum Alphabet Chr Belser Verlag Stuttgart 1966
- [3] J Baines Literacy and Ancient Egyptian Society. Man: A Monthly Record of Anthropological Science. 18 (new series): 572–599.
- [4] McLuhan, Marshall (1962). The Gutenberg Galaxy : the making of typographic man. Toronto, Canada: University of Toronto Press. p. 293. ISBN 978-0-8020-6041-9.
- [5] Könyvkiadás 2010 Statisztikai tükrő V évfolyam, 34. szám 2011 június 3 – A KSH kiadványa <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/kkiadas/kkiadas10.pdf> (Utolsó letöltés 2015 augusztus 7)
- [6] A. J. Macgregor Letter: Half-life of medical knowledge. Can Med Assoc J. 1975 May 17; 112(10): 1165–1166.
- [7] Tsay, Ming-Yueh. Library journal use and citation half-life in medical science. Journal of the American Society for Information Science, 1998, 49.14: 1283-1292.

Van egy kórház - az irgalom háza

*Beszélgetés Németh Sándorral, a Bethesda kórház
pásztorálpszichológusával, családterápiás konzulensével, könyvtárosával*

Közép-Európa egyetlen református egyházi fenntartású gyermekkórháza – másfél viszontagságos évszázad után – ma Budapest egyik legszebb parkja, a Városliget szomszédságában áll. Már a környezet is barátságos, otthonos hangulatot áraszt. Szépen gondozott park, a modernkori és öreg, patinás épületek együttese fogadja kis betegeit 0-18 éves korig. Tudom, így van ez minden kórházban, de itt a test gyógyítása mellett különös

gondot fordítanak a lélekre is - a beteg gyermekeikére és aggódó szüleikére, hozzátartozóikéra egyaránt.

Érkezésemkor beszélgetőtársam, Sándor – ahogy ő mondja – a park szebbik részén át vezet be saját rezidenciájára, a könyvtárba. Mint később kiderül, ez a hely is egy kicsit más, mint a hagyományos értelemben vett könyvtár. Az apró, de családias légkört árasztó helyiségben a polcokon sorakozó feltűnően sok – leginkább új kiadású - könyv mellett mindössze egy kis asztal és két fotel, no meg az egyik sarokban egy számítógép az összes berendezés.

Ide bárki bejöhet – előzi meg Sándor a kérdésemet. Az ajtó mindig nyitva áll, aki szükségét érzi, benéz olvasgatni, interneten dolgozni, pihenni vagy beszélgetni egy kicsit. Már ha nincs éppen terápiás foglalkozás, mert az is itt zajlik. Szülőknek, pároknak, családoknak meghitt hely ez a problémák átbeszélésére, útkeresésre a testi-lelki egészség felé.

Ennyi az egész könyvtár? – kérdezem igenlő választ sejtve, hiszen korábbi beszélgetéseink során kiderült, hogy a nagymúltú intézmény könyvtárának története viszonylag röviden összefoglalható.

Nem egészen – érkezik a válasz és már invitál is egy szomszédos helyiségbe. Az előzőnél nagyobb, de hasonlóan jó rezgéseket árasztó szobába lépünk. Itt már két, egymással szembenéző íróasztal áll, a könyvespolcokon jól láthatóan elkülönítve pszichológiai és teológiai szakirodalom. Szakkönyvtárra nem annyira jellemző módon a könyvek között számtalan érdekes dísz tárgy és játék sorakozik. Mind-mind a gyógyultan távozott kis betegek hálájának – néhány közülük talán saját kezűleg készített – megnyilvánulása.

Ez is egy könyvtár?

Igen, azon túl pedig a dolgozószobánk. Ketten használjuk, a kórházlelkész és én. Gyakran ülünk itt egymással szemben és közösen próbálunk megoldást találni az aktuális problémára. Ő, mint lelkész, én, mint terapeuta, de mindketten a lélek oldaláról próbáljuk megközelíteni a megoldást.

Akkor Te nem is könyvtáros vagy? Vagyis nem csak könyvtáros? Mi a feladatod pontosan ebben az intézetben?

Mindig ami a legfontosabb – mondja néhány pillanat gondolkodás után. Tudod, itt szerteágazóak a teendők. Az ember mindig ott próbál segíteni, ahol a legnagyobb rá a szükség. A könyvek igénylik a legkevesebb törődést. Hiszen ott sorakoznak a polcokon, mindenki számára elérhető helyen. Ha valaki kölcsönözni szeretne, akkor szól nekem és én feljegyzem. Aztán, ha már nincs rá szüksége, visszahozza. A kisebb könyvtárszobában egyébként a könyvek nagyobb része ajándék, tehát akkor sincs leltárhány, ha nem hozza vissza valaki. De visszahozza – teszi hozzá, és a szemében valami ősbizalom fénye csillan meg, hiszen ismeri a kölcsönzőit.

Folyóirataitok is vannak?

Ma már alig. A 90-es években, amikor átvettem a könyvtárat a nyugdíjba vonuló kollégámtól, még minden osztálynak legalább 3 külföldi és sok-sok magyar szakfolyóirata volt. Ma az Orvosi Hetilapon kívül minden itt található folyóirat ajándék. De hogy jót is említsek: ha valamelyikünk felfedez egy hasznos kiadványt a könyvpiacra, azt megveszi az intézmény. Hát így gyarapodik a mi könyvtárunk.

Mekkora ez a kórház, hány osztálya és dolgozója van?

Nagyjából 10-12 osztályt tudnék hirtelen említeni, összességében kb. 170-180 ágygal működünk, a dolgozók száma 330 körül van. Kiemelt feladat az égéssérült és epilepsziás gyermekek ellátása, mindkettőnek országos központja vagyunk. A kórházunk újraindulása évében – 1992-ben – létrehozott Bethesda Alapítványnak is elsődleges célja az Országos Égés-sebészeti Centrum és a Budapest – Bethel Epilepsziacentrum fejlesztésének támogatása.

Hogy érted, hogy újraindulás?

A Bethesdát 150 évvel ezelőtt hozta létre a protestáns egyház, később állami fenntartásba került és Apáthy István Gyermekkórház néven vált ismertté. 1992. óta azonban ismét a Magyarországi Református Egyház fenntartásában végzi gyógyító tevékenységét. Innen indul az új Bethesda története.

Térjünk vissza a Te munkádra. Az előbb említett szerteágazó feladatok közül beszéltünk már a könyvtárról. Mi van még?

Itt vannak például a prevenció programok, amelyeket iskoláknak szervezünk. Mint már említettem, 12 éve országos égéssérült központ vagyunk, ahol naponta szembesülünk a megégett gyerekek szörnyű látványával. Ezért úgy döntöttünk, megpróbáljuk megelőzni a bajt, ismeretterjesztő előadásokat tartunk a témában. Ugyanezt tesszük drog-ügyben, de vezetünk család- és párterápiás foglalkozásokat is. Nagy igény van rá, hiszen a beteg – különösen a tartósan beteg – gyermek nagyon megviseli a szülőket, családokat.

Van még más, családoknak szóló foglalkozásotok is, amivel könnyíteni tudtok a gondjaikon?

Külön terápiás foglalkozást tartunk például az ADHD-s gyerekek szüleinek. A mentális egészségi rendellenességgel élő gyermekekkel nem egyszerű az élet, próbálunk tanácsokat, módszereket ajánlani a szülőknek. Ez 5-6- alkalmas terápiát jelent, de már az is könnyít a helyzetükön, hogy egymásközt megbeszélnek a problémáikat és a tapasztalataikat. Az epilepsziás gyermekek csoportja a másik nagy kihívás. Ők azok, akikkel esetenként 18 éves koron túl is kapcsolatban maradunk. Mondhatni családi ez a kapcsolat. Minden évben kétszer – ősszel és tavasszal - klubnapot szervezünk az itt kezelt epilepsziás gyerekeknek. Ezek a napok nekik/értük vannak, róluk szólnak.

Tudsz olyan programot is említeni, ami a kollégáknak szól?

Többet is! Nyaranként napközis táborokat szervezünk itt a kórházban a munkatársak gyerekeinek, hogy a kollégák nyugodtabban tudjanak dolgozni. Ez is része a munkaerő megtartásának, bár – vagy talán ezért is? – nem nagy a fluktuáció. De szervezünk különböző betegségecsoport szerinti táborokat is, ahol egymástól tanulhatnak a gyerekek együttélést saját betegségükkel. Minden évben van egy visszatérő programunk: kb. negyvenen elvonulunk ún. „csendes napokra” Balatonfüredre vagy Beregfürdőre. Választunk egy témát és arról beszélgetünk, elmélkedünk, de a 3 nap alatt nem hiányzik a játék és a szabadidős program sem. Ezek az újratöltődés, felfrissülés, erőgyűjtés napjai.

Tehát programszervező is vagy. Mint ilyennek, az ünnepi készülődés gondolom, rengeteg munkát jelent.

Van tennivaló bőven, de ezt is többen végezzük, így sokkal könnyebb és kellemesebb. Ilyenkor, karácsony közeledtén adventi beszélgetésre várjuk munkatársainkat. Meghívunk egy közismert személyiséget, aki előadást tart, majd közös beszélgetéssel folytatódik a délután. Ezt mind a négy adventi héten megismételjük, így készülünk lélekben a karácsonyra. Aztán adventi koszorúk és egyéb ajándékok készítésére gyűlünk össze, az elkészült díszeket mindenki hazaviheti. Majd jön a Mikulás, aki adományokból összegyűjtött ajándékokat oszt szét a gyerekeknek. Végül a karácsonyi istentisztelettel köszöntjük az ünnepet.

Az épületbe lépve a folyosón nagy táblán sok-sok színes fotó deríti fel az arra járókat. Mosolygós gyerekek, szép tájak, közösségi élmények emlékei. Ez is a Te műved?

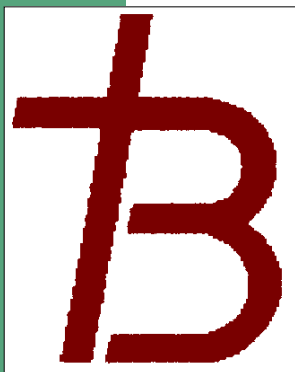
Ha már ennyi programunk van, valakinek meg kell örökíteni, hogy újraélhessük az élményeket, amikor megnézzük őket. Igen, fotózom is, ez az egyik kedvenc hobbim.

Beszéljünk még egy kicsit a kollektíváról. Régen foglalkoztat a kérdés, hogy egy ilyen, egyházi fenntartású kórházban csak vallásos emberek dolgoznak?

Nem ez a döntő szempont, amikor valaki felvételét kéri közénk. Szerintem nagy segítség, ha van hite és meggyőződése, de a szakmai tudás és emberi alkalmasság a legfőbb szempont. A térítés pedig tilos. Etikátlannak tartanánk, ha kiszolgáltatott helyzetben lévőket beszélénk rá valamilyen vallásra. Azt szeretnénk, ha a pusztta jelenlét, vagy egy szó, akár egy mozdulat sugározná a gyógyító szeretetet a betegek felé. Aki erre képes, az a munkatárs jó helyen van nálunk. Akiből ez hiányzik, az – előbb vagy utóbb – önként megy el.

Hogyan jutalmazták nálatok a hittel, szeretettel gyógyítókat ?

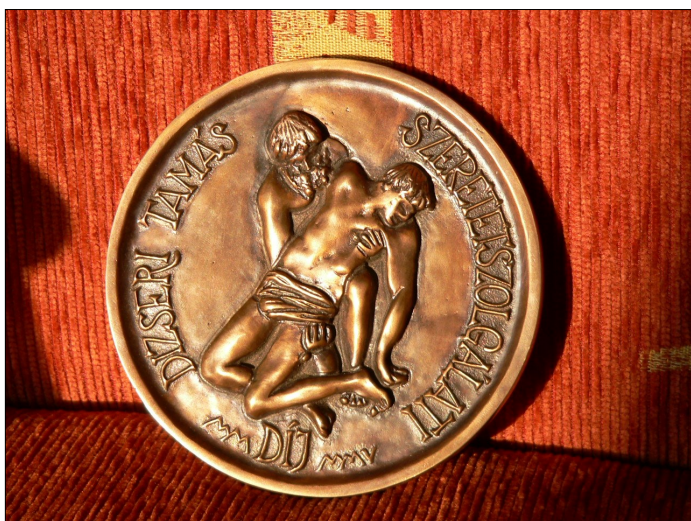
Minden év októberében – a reformáció ünnepe kapcsán – egy arany B (ethesda) - jelvényel tüntetjük ki a legalább 5 éve itt dolgozókat. Ezen túl sok támogató adományozó is megkapja ezt a kitűzést az intézet

hálája és elismerése jeléül. Ilyen pl. az az építő cég, aki a parkunkban látható játszóteret létrehozta, vagy az a házaspár, aki évek óta a gyerekek Mikuláscsomagját készíti, de az a két idős, vidéki néni is, aki egy délután bekopogott az igazgatásra és egy borítékban letett az asztalra több millió forintot. Kérdezték tőlük: nincs család, unoka, akinek adhatnák? Van – mondták, de ezt a pénzt a kórháznak szánták, majd elnézést kértek hogy menniük kell, de indul a vonatuk hazafelé... Hát ilyen is történik a Bethesdában, amelynek nevét elég nehéz lefordítani. Legismertebb jelentése talán az „irgalom, kegyelem, könyörület háza”, bár eredetileg Bethesda egy gyógyvíz táplálta tó volt az ókori Jeruzsálemben, ahol Jézus egy nagyon beteg embert gyógyított meg – az újszövetségi János evangéliuma szerint.

A kitüntetésekről, jutalmazásokról több szó nem is esett. Más forrásból értesültem a Dizseri díjról, melyet a szeretetszolgálati munka elismeréséül ad át a kórház a munkájukat hosszú éveken át kimagasló színvonalon végző munkatársainak.

Dizseri Tamás a rendszerváltás utáni új Bethesda első igazgatója volt, aki megálmodta a ma tevékenykedő gyógyító közösséget. Sokakat az ő hite és szeretete vonzott a Bethesda-hoz, példája ma is meghatározó útmutató. *"Életünk törékeny cserépedényben van s testi-lelki szenvedéseink, nyomorúságaink és vétkeink súlyos teherként nehezedenek ránk... Tudjuk, kincseink cserépedényünk összetörése által válnak láthatóvá és nyilvánvalóvá."* – nyilatkozta halála előtt egy nappal! (<http://www.bethesda.hu/rolunk/in-memoriam-dizseri-tamas>) A Magyarországi Református Egyház Zsinata, a Dunamelléki Egyházkerület, a Németajkú Gyülekezet Protestáns Fóruma és a Bethesda Kórház Alapítvány közösen alapított díjat emlékezetére. A Melocco Miklós szobrászművész által készített bronz érmet – 700.000.-Ft kíséretében – minden év január 20-án, Dizseri Tamás halálának évfordulóján adják át.

Csak véletlenül – egy korábban vele készült interjút olvasva – tudtam meg, hogy beszélgetőtársam egészen közelről érintett a témában. Beszélgetésünk ideje alatt sikerről – kiváltképp a sajátjáról – szó sem esett, csak tervekről, feladatról, szolgálatról, de arról őszinte szeretettel és mélységes alázattal. Elgondolkodtam. Miért nem beszélt arról, hogy őt is ezzel a díjjal jutalmazták több évtizedes szolgálataért?

A kórház kertjében álló szobor – Párkányi Raab Ferenc alkotása – talapzatán olvasható diakonissza jelmondat adott választ: „Jutalmam, hogy tehetem”.

Elgondolkodtató. Megszívelendő. Példa. Mint ahogy a Bethesda Kórház valamennyi Ambuláns Lap-ján olvasható idézet is: „...tartozunk azzal, hogy az erőtlének gyengeségeit hordozzuk...” (Róma 15,1.)

A kis betegekkel nem volt alkalmam személyesen találkozni – talán nem is lett volna etikus zavarni őket a gyógyulásban – de lelkem mélyén elképzeltem, ahogy szorongva, reménykedve, halkán vagy hangos segélykiáltással, de mindannyian kicsit magányosan várják a karácsonyt, amelynek legszebb és legnagyobb ajándéka lenne számukra a gyógyulás. Képek és szavak álltak össze gondolataimban arról, hogy az irgalom, a remény és a szeretet erejével gyógyítva van egy kórház...

Van egy kórház itt benn, valahol mélyen,
angyalok fekszenek benne hófehéren.
Hiába várják a megváltó álmot,
fekete hó fedi most a világot.

Fájdalom suhan át a szobákon,
az ajtón betegen kopog a karácsony.
Könnytelen sírnak a riadt angyalok,
s az érzés megérint: halandó vagyok.

Csak a csend van ott benn és a félelem.
Ne hagyd most magukra őket, Istenem!
Mind olyan szomorú, magányos szegény,
mondj egy imát értük karácsony éjjelén!

T.Á.

ui.: Ünnepnapok azok, melyeket azzá teszünk – naptártól függetlenül...

Örömteli aktualitást ad ennek az igazságnak, hogy 2015. november 19-én (egy egészen egyszerű csütörtöki napon!) átadták a Bethesda Kórházban az Anyák Házát. Számos segítő, támogató összefogásával valósult meg ez a régi álom, melynek lényege, hogy a hosszabb ideig itt kezelt (elsősorban égéssérült) gyermek mellett úgy maradhat a szülő, hogy nem kell minden nap hazamennie. Különösen fontos ez azoknak, akik többszáz km-re laknak a kórháztól. Négy szobában, összesen 9 férőhely áll rendelkezésre fürdőszoba használattal, mosási lehetőséggel és napi háromszori étkezéssel – mindez ingyen. Az átadási ünnepségen Semjén Zsolt miniszterelnök helyettes, **Niclas Trouvé**, Svédország magyarországi nagykövete, **Dr. Bogárdi Szabó István**, a Magyar Református Egyház Zsinatának lelkészi elnöke, Karácsony Gergely, Zugló polgármestere, valamint **dr. Velkey György**, a Bethesda Kórház főigazgatója mondott köszöntőt - és köszönetet a sok segítségért. A támogatók közül **Venter Zoltán**, a svéd SCA nagyvállalat magyarországi képviselője, az SCA Hygiene Products Kft. Ügyvezető igazgatója, **Dr. Feller Antal**, a -

Hungaropharma Zrt. Vezérigazgatója, és **Erwin Schmuck**, a Spar Magyarország Kft. ügyvezető igazgatója is felszólalt. Az ünnepséget a munkatársakból (orvos, ápoló, asztalos, sofőr, lelkész stb.) álló kórus műsora színesítette.

Igazi ünnepnap volt!

A közlemény illusztrációjaként látható fotókért (is!) hálás köszönetem beszélgetőtársamnak, Németh Sándornak!

Kárpáti Zoltánné Tölgyesi Ágnes
Békés Megyei Pándy Kálmán Kórház Orvosi Könyvtára
E-mail: tolgyag@pandy.hu

Nasz Noémi

könyvtáros

Bács-Kiskun Megyei Kórház Orvosi Szakkönyvtár

A Bács-Kiskun Megyei Kórház jogi osztályán 2010-ben kezdtem el dolgozni ügyintézőként. Eközben szereztem meg a Szegedi Tudományegyetemen alapidplomámat, történelem szakos bölcsészként végeztem. Ezután egyenes út vezetett ahhoz, hogy valamely közgyűjteményben dolgozzam, nemrég ez sikerült is, így idén szeptembertől a Bács-Kiskun Megyei Kórház Orvosi Szakkönyvtárában vagyok könyvtáros.

Bár kezdőként még nincs mögöttem hosszú szakmai tapasztalat, de úgy gondolom sosem késő elkezdni. Feladataim közé tartozik a folyóiratok érkeztetése, olvasószolgálati feladatok ellátása, folyóiratok, könyvek és adatbázisok feldolgozása, valamint segítségnyújtás a kórház dolgozóinak, a szakmai munkájukhoz, tanulmányaikhoz szükséges anyagok beszerzésében. Részt veszek a teljes könyvvállomány integrált könyvtárrendszerbe történő rögzítésében is.

Jövőbeli terveim között szerepel, hogy mesterszakon tanuljak tovább, és az angol mellé egy másik nyelvvizsgát is szerezzek.

Szabadidőmben sokat olvasok, szeretek rajzolni, zenét hallgatni, barátokkal, családdal kirándulni.

A Bács-Kiskun Megyei kórház Forrás: <https://www.kmk.hu/cms/kecskemet> [2015.11.30]

Faragó Dániel

Informatikus könyvtáros
Országos Onkológiai Intézet
Orvosi Könyvtár
istar@oncol.hu

24 éves budapesti lakos vagyok. Itt születtem, de nem itt nőttem fel, az általános és középiskolai éveimet Szentendrén töltöttem. Mindig is szerettem olvasni, leginkább a történelem érdekelt. Elkezdtem keresgélni és megtaláltam az informatikus könyvtáros szakmát.

Ideális volt, mert szerettem a könyveket és értek az informatikához is, köszönhetően annak, hogy 5-6 éves korom óta használom és tanulom a számítógépeket. A családban nem volt hagyománya a könyvtárosságnak, de engem érdekelt a szakma. Az alapképzést a jászberényi SZIE-ABPK Tanítóképző főiskolán végeztem, 2013-ban sikeresen lediplomáztam. Rögtön abban az évben találtam állást, az Országos Onkológiai Intézet Orvosi Könyvtárában, ahol jelenleg is dolgozom. Mint első munkahely és a számomra ismeretlen orvosi terület kihívás volt, de kedves kollégám, Deák Valéria sokat segített, így sikerült jól beletanulnom a szakmába. A munka mellett elvégeztem a mester képzést is levelezőn, a Pécsi Tudományegyetemen. A második diplomaosztóm idén nyáron volt.

Könyvtárunk 1953 óta működik a Kék Golyó utcai Országos Onkológiai Intézetben. Gyűjtőkörünk az onkológia, a rákkutatás, a sugárterápia, a radiológia, a sebészet és a hozzájuk kapcsolódó orvosi és természettudományi területekre terjed ki. Idén történtek változások a könyvtár életében. Nyáron szép új épületbe költöztünk, sokkal nagyobb raktárt és olvasó helységet kaptunk, mint a korábbi volt. Ketten vagyunk, mostani kollégám Földes Szilvia idén júniusban érkezett. Igyekszünk minden olvasói és könyvtárközi igénynek megfelelni, segítjük az Intézetben folyó gyógyító és kutató munkát. Munkám során az irodalomkutatással, a szaktájékoztatással és a kérések teljesítésével foglalkozom. Rendszeresen használom az MTMT adatbázisát, ahova az Intézet kutatóinak publikációt és idézeteit viszem fel. Az adatbázis annyira elkezdett érdekelni, hogy a legutóbbi diplomamunkámat is ebből a témából írtam.

Országos Onkológiai Intézet

Forrás:

<http://www.hegyvidek.hu/hirek/nyilt-nap-onkologian>

[2015.11.30.]

A folyóirat célja:

Az Orvosi Könyvtárak folyóirat célja aktuális orvosi könyvtárosi, könyvtárszakmai és egészségügyi témájú információk közlése. Ezen belül megjelentet eredeti és összefoglaló közleményeket, beszámolókat, híradást ad szakmai képzési lehetőségekről, úti jelentéseket, MOKSZ tagkönyvtárakat érintő híreket közöl, valamint az orvos és könyvtáros szakma képző intézményeinek hallgatói számára publikálási lehetőséget biztosít, közli a hallgatók írásait, illetve azok kivonatát. A kéziratok elbírálásának, illetve elfogadásának joga a szerkesztőséget illeti. Az eredeti közlemények elbírálása peer-review rendszerben történik.

Kéziratok beküldése: a

A kéziratokat a szerkesztőség a gracza.tunde@lib.pte.hu e-mail címen fogadja. Az eredeti közlemények Orvosi Könyvtárakban való publikálásának feltétele, hogy a cikk korábban még nem jelent meg és az Orvosi Könyvtárakhoz való benyújtással egy időben máshova még nem került beadásra, valamint a kézirat benyújtását valamennyi szerző jóváhagyta és a közlemény a Helsinki deklaráció (1975, revízió 2008) előírásainak megfelel.

Az eredeti közlemények szerkezete:

A címdalton magyar és angol nyelvű cím, szerző(k) neve és munkahelye(i) (a szerző neve mellett felső indexszel jelölve); magyar és angol nyelvű összefoglaló max. 80-80 szó terjedelemben, megfogalmazásában a közlemény lényegét megragadó és annak szerkezetét követő; magyar és angol nyelvű kulcsszavak (max. 4-4); rövidítések jegyzéke (angol nyelvű rövidítések lehetőség szerinti lefordításával); szöveg (bevezetés, cél, módszer, eredmények, discussio/megbeszélés); irodalomjegyzék (Vancouver stílus); táblázatok, ábrák; táblázatok és ábrák jegyzéke; levelező szerző elérhetősége.

A Szerkesztőség címe: 7624 Pécs, Szigeti út 12..

Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetségének
Negyedévenként megjelenő hivatalos lapja
ISSN 2061-036X (nyomtatott)
ISSN 2061-0378 (online)

Honlap: <http://lib.semmelweis.hu/moksz/orvosik.htm>

Facebook: <https://www.facebook.com/orvosikvtarak>

Kiadja: A Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége

1125 Budapest, Diós árok 3.

Tel: +36 1 354-5369

Lapigazgató:

Dr. Palotai Mária, PhD – MOKSZ elnök

E-mail: palotai.maria@aek.hu

Főszerkesztő:

Dr. Gracza Tünde

E-mail: gracza.tunde@lib.pte.hu

Társszerkesztő:

Kárpáti Zoltánné Tölgyesi Ágnes

E-mail: tolgyag@pandy.hu

Angol nyelvi tanácsadó: Kiss Tamás

E-mail: kiss.tamas@lib.pte.hu

Szerkesztőség címe:

7624 Pécs, Szigeti út 12.

E-mail: gracza.tunde@lib.pte.hu

Adószám: 18230082-1-42

Nyomtatásban megjelenik 50 példányban

